

Освіта дорослих

Збірник кращих практик

2021

Цю публікацію підготовлено у межах Програми ООН із відновлення та розбудови миру за фінансової підтримки урядів Данії, Швейцарії та Швеції.

Автори: **Ігор Добко, Юрій Степанець.**

Зауваження, висновки або рекомендації, викладені в цьому документі, належать авторам і не обов'язково відображають погляди ООН та урядів Данії, Швейцарії та Швеції.

Програму ООН із відновлення та розбудови миру реалізують чотири агентства ООН: Програма розвитку ООН (ПРООН), Структура ООН з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок (ООН Жінки), Фонд ООН у галузі народонаселення (UNFPA) і Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО).

Програму підтримують дванадцять міжнародних партнерів: Європейський Союз (ЄС), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), Посольство США в Україні, а також уряди Данії, Канади, Нідерландів, Німеччини, Норвегії, Польщі, Швейцарії, Швеції та Японії.

Зміст

- 4** ВСТУП
- 6** Освіта дорослих: історія, сьогодення, перспективи
- 15** «Академія громадського активіста» – навчання нових лідерів громади
- 18** Впровадження антикорупційних інструментів Громадським партнерством «За прозорі місцеві бюджети!»
- 21** Громадянська освіта жінок – нові можливості для розвитку місцевої громади
- 24** Перша Львівська Медіатека
- 27** Методика впровадження Угоди мерів в українських містах-підписантах
- 31** Втілення в життя основних акцентів у навчанні дорослих, спрямованих на особистісний розвиток та розвиток громади
- 34** Навчання молодіжних працівників новостворених територіальних громад Запорізької області щодо методів активізації молоді громад
- 37** Навчальна програма для осіб, що зазнали домашнього насильства
- 40** Навчання членів ГО, екскурсиводів та музейних працівників наданню послуг у сфері туризму для осіб з інвалідністю
- 44** Краудфаундинговий майданчик «Пікнік ідей»
- 47** Пошук вирішення проблем територіальної громади через механізм публічних консультацій
- 50** Програма «Створюємо світ без бар'єрів»
- 53** Стимулювання участі громадян у місцевому самоврядуванні та підвищення рівня їх залучення до прийняття рішень у громадах
- 56** Центр Шептицького Українського католицького університету як інноваційна платформа неформальної освіти для культурних і креативних індустрій
- 59** Як зробити громаду видимою

ВСТУП

Невід’ємною складовою будь-якого демократичного суспільства є функціональна система освіти дорослих, яка забезпечує професійний та особистісний розвиток дорослого населення, активну участь громадян у суспільному, культурному та політичному житті. В багатьох країнах освіта дорослих має дуже глибокі традиції, історію та пріоритети розвитку, а діяльність системи освіти дорослих регулюється відповідними законодавчими актами, які роблять більш чітким та зрозумілим її функціонування.

Окремі визначення говорять, що «освіта дорослих – це практика навчання і виховання дорослих, набуття ними нових навичок, умінь та знань, пов’язана з новим працевлаштуванням чи з іншого роду зміною діяльності»¹. Не заперечуючи це визначення, ми хотіли б звернути увагу на інший суттєвий аспект освіти дорослих. Надзвичайно важливо, щоб освіта дорослих несла в собі також і соціальний аспект, була спрямована на вирішення соціальних проблем суспільства. Багато країн мають дуже серйозні досягнення саме у цьому компоненті. Ознайомлюючись з їхнім досвідом, ми звернули увагу на те, що в історії становлення освіти для дорослих у цих країнах є одна спільна риса: освіта для дорослих робила громадян своїх країн активними членами суспільства, освіченими, гармонійними особистостями, які

дбають не лише про здобуття нового професійного досвіду, не лише про свій власний добробут, але й про спільні блага та загальне добро. Данський протестантський пастор Ніколай Фредерік Северін Ґрундтвіґ, якого вважають основоположником освіти для дорослих, вважав, що селянин, який вирощує квіти біля свого будинку є духовно багатшим і виробляє краще масло. Тобто освіта для дорослих повинна не лише сприяти зростанню професійної майстерності представників тієї чи іншої цільової групи і допомагати їм знайти своє місце в житті. Освіта для дорослих повинна робити наше спільне життя кращим і красивішим, допомагати людям брати активну участь у суспільних процесах та відчувати себе повноцінними членами громади.

У першій частині нашого збірника ми спробували коротко представити історію виникнення та функціонування систем освіти дорослих у декількох країнах, а саме в Данії, Швеції, Норвегії, Великобританії та Німеччині. В час, коли в Україні необхідно створювати свою систему освіти дорослих, фактично її філософію, її майбутню модель функціонування, корисно буде ознайомитись із тим шляхом, який пройшли ці країни. Із тим, яким чином вони створювали системи, що допомагали долати виклики, які поставали перед їхніми суспільствами: негативні демографічні тенденції, зміни на ринку праці, проблеми безробіття вимагали від них

¹ <https://cutt.ly/hbq9K1b>

перегляду усталених підходів і вироблення нових стратегічних напрямів розвитку і функціонуванні навчання людей дорослого віку. Подібні виклики стоять зараз перед Україною, і, плануючи створення своєї власної системи освіти дорослих, важливо розуміти досягнення та помилки інших країн.

У другій частині цього видання ми спробували зібрати інформацію про кращі практики освіти дорослих, які вже здійснюються різними структурами, насамперед неурядовими організаціями в різних регіонах України. Ці моделі дуже різноманітні – часом дуже нестандартні та яскраві, часом більш стабільні та традиційні. Багато з цих практик придатні до мультиплікування (наслідування), інші моделі необхідно доопрацювати, щоб їх могли використовувати у своїй діяльності як органи місцевого самоврядування, так і майбутні надавачі освітніх послуг (неурядові організації, навчальні заклади).

У кожному описі ми подавали чітку інформацію та покрокову методологію, яким чином можна реалізувати у своїй громаді ту чи іншу успішну практику. Ми намагалися описати критерії успішності та потенційні проблемні моменти у втіленні в життя цих практик. Фактично, по кожній методиці ми намагалися дати якомога більше технічної інформації (методика проведення заходів, вибір місця проведення, кількість учасників, тривалість заходів, методика підбору учасників тощо), яка допоможе з якомога меншими перешкодами втілювати в життя ці методики. По кожній практиці представлені ключові члени команди, які є фахівцями в кожній представленій методології. Готуючи до видання цей збірник, ми вбачали своїм завданням не лише описати цікаві заходи та, відповідно, створити позитивне емоційне враження. Насамперед ми прагнули дати в руки читачам інформацію, яка допоможе не лише отримати це враження, але й практично реалізувати, втілити в життя ту чи іншу методику навчання дорослих. Хотіли б звернути увагу на ще один важливий момент: у цьому збірнику ми намагалися представити такі практики, які не просто допомагають окремим особам вдосконалитись у тій чи іншій кваліфікації, а ті практики, які вирішують певні соціальні чи суспільні проблеми у громаді.

Усі наведені в збірнику історії були отримані нами шляхом опитування та інтерв'ювання неурядових організацій та інших структур, які вже працюють в системі освіти дорослих не перший рік. Збір інформації про наведені в публікації практики здійснювався в рамках Програми ООН із відновлення та розбудови миру з серпня до жовтня 2020 року. Шляхом створення цього збірника ми намагались, з одного боку,

відобразити досвід якомога більшої кількості структур у цій сфері з багатьох регіонів України, а з іншого боку, сподівались, що інформація, наведена у збірнику, слугуватиме своєрідним поштовхом для активізації багатьох неурядових організацій у сфері освіти дорослих по всій Україні.

Ми сподіваємось на активне використання цих практик передусім на території Луганської та Донецької областей. Щиро сподіваємось, що успішні практики освіти дорослих, викладені у цьому збірнику, допоможуть більш ефективно діяти неурядовим організаціям з постраждалих від конфлікту територій, сприятимуть урізноманітненню їхньої діяльності та допоможуть у вирішенні проблем жителів регіону.

Окрім представників неурядових організацій та громадських активістів, цей збірник може бути корисним для працівників місцевого самоврядування, освітніх структур і всіх зацікавлених осіб з питань впровадження освіти дорослих в Україні.

Освіта дорослих: історія, сьогодення, перспективи

Коли йдеться про освіту дорослих, то виникає закономірне запитання: «Навіщо дорослим вчитися?». Відповідь на це запитання, мабуть, найкраще ілюструє цитата, яку приписують Альберту Ейнштейну: «Для того, щоб їхати на велосипеді, необхідно рухатись. Стоячи на місці, Ви обов'язково впадете». Безумовно, насамперед йдеться про те, щоб бути конкурентоспроможним на ринку праці. Тобто, якщо людина хоче конкурувати з іншими, їй необхідно постійно йти в ногу з часом, з новими тенденціями, необхідно постійно поновлювати свої знання та навички.

Ще одна причина, чому дорослі навчаються, – отримання і використання навичок сучасних технологій, які були не доступні в часи, коли дорослі були дітьми й навчалися в школі. Це стало особливо актуальним у другій половині 90-х, коли з'явились нові технології, як-от персональний комп'ютер та інші електронні пристрої. І зараз, у 21 столітті, дорослі активно навчаються користуватись електронними пристроями, які полегшують життя: щоб замовити товари в Інтернет-магазині, стати в електронну чергу до лікаря, оплатити комунальні послуги, отримати довідку, проголосувати за «бюджет участі» чи стати підприємцем.

Термін «освіта дорослих» ми розуміємо як *«сукупність процесів формальної та неформальної освіти, що є продовженням або доповненням освіти, отриманої в школах, а також розвиток*

навичок, збагачення знань, удосконалення професійної кваліфікації або набуття нових кваліфікацій, збагачення особистого життя та можливість брати участь у соціальному, економічному та культурному розвитку суспільства». Це визначення значною мірою узгоджується з визначенням, яке було дане на 19-й Генеральній конференції ЮНЕСКО в Найробі в 1976 році.

Якщо спробувати дати альтернативне визначення, то освіта дорослих – це сукупність різних форм навчання, завдяки яким дорослі особи вдосконалюють свої навички, збагачують свої знання та покращують свою фаховість, розвиваються і покращують свою спроможність як до гідного індивідуального життя, так і до життя в інтересах громади та соціуму.

Мотиви для навчання в дорослих дуже різні. Серед інших можна відзначити: бажання здобути нові знання, нові кваліфікації, підготуватись до нової роботи, навчитись раціонально використовувати час, підготуватись до нових цікавих знайомств, навчатись без відриву від роботи, більш ефективно виконувати різного роду обов'язки, бажання втекти від рутини, бажання поліпшити матеріальний статус, очікуване професійне чи соціальне просування, розвиток особистості та покращення контактів з людьми, розвиток фізичної підготовленості, бажання узгодити свою освіту з освітою родичів чи колег, готовність збільшити власну цінність у свої очах, здобуття влади тощо.

Вважається, що поштовхом до започаткування освіти дорослих була Промислова революція в Англії в кінці 18-го століття. В цей час завдяки винайденню та широкому використанню парового двигуна відбувся процес переходу від ручного, ремісничого виробництва до великого фабрично-заводського. Зміна способу виробництва матеріальних благ призвела до глибоких змін у суспільних відносинах. Швидкі темпи зростання кількості робітників у промисловості та велике переселення людей у пошуках роботи із сіл до промислових центрів, що швидко розвивалися, призвело до появи нових освітніх потреб. Попит на більш кваліфіковану робочу силу змусив створювати та розвивати навчальні заклади для дорослих. Це спершу відбулося в Англії, де наприкінці 18-го століття для робітників почали організовувати лекції, дискусії на професійні та соціально-політичні теми, освітні асоціації та клуби, недільні та мандрівні школи. Було започатковано рух самоосвіти. Перша школа для дорослих була відкрита в Ноттінгемі в 1798 році. Вона стала своєрідною моделлю для великої кількості шкіл цього типу в Англії на початку 19-го століття.

Свій подальший розвиток освіта для дорослих завдячує діяльності данського просвітителя Грундтвіґа. Рішення, запропоновані Грундтвіґом, описували концепцію навчального закладу, який міг би навчити людей колективній відповідальності, щоб спільними зусиллями добиватися позитивних змін у власній громаді (що є дуже актуальним для України зараз).

Педагогічні погляди Грундтвіґа суттєво відрізнялись від класичних підходів тих часів. Слід зауважити, що він не був класичним педагогом. Він був реформатором в освіті. Своєю метою він бачив реформовану школу з безкоштовною системою викладання та без складання випускних екзаменів. Одним із ключових принципів участі у навчанні мали бути добровільність та свідомий вибір учня. Відносини між учнями та вчителями мали бути близькими та безпосередніми. Система навчання мала базуватись на дискусіях та спільних обговореннях. Важливу роль відігравало спільне проживання, де викладачі й учні знаходились у безпосередньому контакті та мали можливість для постійної комунікації. Навчання відбувалось не лише під час занять, а й безпосередньо в побуті, що створювало простір для широкої взаємодії та обміну життєвим досвідом. Це чудово відображено в назві школи: «школа для громадян» або «школа для життя».

За задумом Грундтвіґа, школи повинні були готувати свідомих громадян. Вони мали бути своєрідною школою підготовки до життя, яке

не можна спланувати заздалегідь. Він надавав великого значення патріотичному вихованню, знанню історії, мови та культури. Викладання в його школах велось данською мовою, в той час, як класичні школи використовували латинську мову (Грундтвіґ називав ці школи «мертвими»). Він вважав, що розуміння власної мови та культури дозволяє краще зрозуміти інші культури та бути відкритішим для них.

Перший данський народний університет, заснований на ідеях Грундтвіґа, був заснований у 1844 році. Його ідеї відносно швидко викликали інтерес в інших скандинавських країнах. Перший університет у Норвегії був заснований у 1864 р.; через чотири роки, у 1868 р., перші три університети були відкриті у Швеції, а в 1889 р. – перші два у Фінляндії.

Коли ми говоримо про освіту дорослих, то необхідно пам'ятати про два ключові складники. Якщо перший дуже важливий складник освіти дорослих – це професійне вдосконалення, то другий складник – вміння жити в суспільстві, сповна використовувати ті переваги, які надає життя в громаді, бути корисним цій громаді. З огляду на сучасні реалії, розвиток цих громадських компетенцій є надзвичайно важливим. Йдеться про великий набір інструментів, яким повинен оволодівати пересічний громадянин, щоб стати активним громадянином, активним членом своєї громади. Якщо громада хоче жити в гарному, квітучому місті, то її жителі повинні розуміти і знати, яким чином можуть долучитися до того, щоб зробити це місто квітучим. Необхідно, до прикладу, активно ініціювати проекти в рамках «Громадського бюджету», активно голосувати за кращі проекти. Потрібно активно брати участь в механізмі «Електронних петицій», «Консультацій з громадськістю» тощо. Мешканці повинні розуміти, на що витрачається бюджет громади, та вміти контролювати видатки бюджету. Важливо розуміти, що йдеться не лише про декларативну активність, коли люди охоче йдуть на мітинги і з великим ентузіазмом критикують всіх можновладців. Йдеться про щось зовсім інше – про те, як навчити пересічних громадян бути активними та компетентними учасниками життя в громаді, учасниками суспільного життя. Потрібно вміти контролювати дії влади та розуміти, де вона чинить неправильно і які дії необхідно скоригувати, а де вона чинить добре і її необхідно підтримати.

Важливо, щоб люди володіли хоча б мінімальними навичками медіа-грамотності, вміли відрізняти фейкові новини від правдивих, розуміли важливість екологічних проблем, безробіття, бідності, активної громадської позиції.

Важливо, щоб люди розуміли свою роль у житті та розвитку власної громади. І потрібно не лише контролювати владу, а й долучатися до розвитку громади власним ресурсом, часом, компетенціями. Складно очікувати від влади, що вона буде доглядати за горщиками з квітами на вікнах у нашому під'їзді. Це той випадок, коли членам громади самим необхідно зорганізуватись і налагодити цей процес, якщо вони хочуть, щоб їхній під'їзд виглядав красиво й охайно.

Зараз суспільство в Україні, так само, як і в Англії в кінці 18-го століття, стоїмо перед серйозними викликами. Оскільки відбувається невинний розвиток автоматизації, комп'ютеризації, IT-технологій, то навички, які були потрібні протягом кількох минулих десятиліть, стають анахронізмом, натомість з'являється потреба у нових. Тобто Україна (як і вся планета) постала перед проблемою деіндустріалізації, коли багато професій стають непотрібними чи тимчасово неактуальними. Відповідно, людям потрібно перекваліфіковуватись чи отримувати абсолютно іншу професію. Особливо гостро це відчувається в Донецькій та Луганській областях, де велика кількість людей зіткнулася з необхідністю перекваліфікації. В цьому регіоні на цю проблему накладаються виклики, пов'язані з необхідністю багатьох людей, які працювали на шахтах чи підприємствах важкої промисловості, шукати інші шляхи використання своєї кваліфікації або ж здобувати нові знання.

Ще одна серйозна проблема, яка стоїть перед сучасним українським суспільством – це старіння населення. В Україні з кожним роком стає дедалі більше осіб старше 60 років. Потрібно також враховувати, що особам старшого віку доведеться працювати довше, ніж це було раніше. Вихід на пенсію відбуватиметься пізніше, і пошук шляхів покращення своїх професійних навиків для дуже багатьох осіб стане професійним та життєвим викликом. Вони шукатимуть найрізноманітніші можливості для того, щоб покращити свої фахові та особистісні навички. Ці особи отримували свої знання та навички, коли в Україні ще не до кінця усвідомлювали важливість освіти для дорослих і не здійснювали відповідних кроків для створення та фінансування структур та інституцій, які б допомагали в подібній перекваліфікації. І зараз, коли потреба в системі навчання дорослих в Україні стоїть надзвичайно гостро і необхідно її створювати практично з нуля, найскладніше здобувати нову кваліфікацію буде не молоді, а саме особам старше 60 років.

Ще один важливий момент, який заохочує розвиток освіти для дорослих, – це щораз більша мобільність населення та невизначеність

сучасного життя, які вимагають, з одного боку, стійкого, здатного до адаптації і спроможного до навчання населення, а з іншого боку, – системи освіти для дорослих, яка заохочує до здобуття нових знань та, відповідно, створює такі можливості.

Коли говорити про основні проблеми, пов'язані з освітою дорослих в Україні, то ключовою проблемою є, відсутність стратегічної та цілісної державної політики в питанні створення та належного функціонування освіти дорослих. За весь час незалежності, тобто протягом останніх 30 років, не було цілеспрямованих спроб розпочати цей процес. Відповідно, вже похідними проблемами є низький рівень компетентності осіб старшого віку в комп'ютерних та інтернет-технологіях (що унеможливорює отримання престижних, високооплачуваних професій та повноцінну участь у суспільно-політичному житті, у житті своєї громади), низька престижність робітничих професій, відсутність постійного «навчального» вдосконалення після отримання вищої освіти. Ми дуже сильно контрастуємо з країнами розвинутої демократії, де політика навчання дорослих має довгу історію, глибокі традиції, розгалужене детальне законодавство та постійне бюджетне фінансування. Якщо проаналізувати стан освіти для дорослих в Україні, наприклад через моніторинг інтернет-простору, то можна зауважити, що питаннями освіти дорослих цікавляться насамперед теоретики освіти, окремі донорські структури та невелика кількість неурядових організацій.

Становлення та сьогодення освіти для дорослих в європейських країнах

Данія

Не секрет, що однією з ключових проблем української освіти дорослих є відсутність неперервності процесу освіти (коли людина інтенсивно навчається протягом усього життя). Але щоб взяти на озброєння цей підхід і почати впроваджувати його в життя, необхідно ознайомитися з історією та підходами, які використовувались в тих країнах, які досягли значних успіхів у цій сфері. Розпочати варто, безумовно, з Данії – країни, яка вважається родоначальником підходу «освіта протягом життя».

Словосполучення «вільна освіта дорослих» (folkeoplysning) з'явилося в першій половині 19-го століття і данською це означає освіту протягом життя. Перші школи для дорослих з'явилися дуже давно, але ключові принципи та підходи не зазнали фундаментальних змін від моменту появи до сьогодні. Як і на початку виникнення, під час навчальних курсів слухачі здебільшого живуть разом із викладачами, що створює додаткові можливості для комунікації. Вік слухачів шкіл починається від 18 років. Кожна школа керується власним самоврядуванням, але входить до структури освіти Данії. В Данії органи місцевого самоврядування створюють правила фінансування та управління Центрами Освіти дорослих. Зазвичай створюється комітет, в який входять представники влади, громади та учні. Комітет виконує різні завдання, зокрема вирішує питання виділення коштів та розподілу місцевих грантів. При цьому ключовими критеріями є те, наскільки великим є бажання учнів отримувати кваліфікацію та брати активну й усвідомлену участь у житті спільноти. Так само, як і раніше, обов'язковими предметами є етика, філософія та історія. Після закінчення шкіл слухачі переважно не отримують сертифікату про закінчення. Такий підхід забезпечує більшу неформальність навчального процесу. Зазвичай слухачі сплачують 50% вартості навчання, решту доплачує держава. Незважаючи на самоврядний статус шкіл, держава значною мірою бере їх утримання на себе. Йдеться не лише про плату за навчання, а й про стипендії для слухачів. Більшість занять відбувається в інтерактивній формі (бесіди, дискусії). Навіть якщо практикуються лекції, то вони пропонують діаметрально протилежні підходи до якоїсь проблеми. Перелік предметів у кожній школі є надзвичайно різним, оскільки кожна школа індивідуально підходить до формування пріоритетів своєї діяльності. Важливо

пам'ятати, що ключовим завданням кожної школи є «підготовка слухача до життя». Ще Ґрундтвіґ називав ці школи «школами життя». Головними в них є слухачі, а не шкільні предмети. Основне завдання шкіл – допомогти слухачам усвідомити, ким вони є, і яким є світ навколо них. Тобто знання в народних школах – це знаряддя досягнення мети, а не сама мета. Діяльність в такому напрямі врешті-решт призводить до активної громадської позиції випускників шкіл. Під активною громадською позицією ми розуміємо гармонійно розвинуту особистість та готовність бути активним членом громади, брати на себе відповідальність за спільні дії.

Німеччина

Говорячи про досвід освіти для дорослих у Німеччині, можна згадати декілька цікавих моментів. Система освіти для дорослих складається з двох ключових компонентів: професійної освіти та громадської освіти. Якщо перший компонент дозволяє вдосконалити навички людини в якійсь професії, то другий основну увагу звертає на те, як допомогти учневі стати більш активним членом громади.

Важливу роль в освіті дорослих у Німеччині відіграють вищі народні школи (Volkshochschulen), які створені за прикладом центрів освіти Ґрундтвіґа. Після закінчення таких шкіл не здаються іспити, а учні не отримують диплома про закінчення.

Діяльність університетів регулюється законодавством федеральних земель. Це означає, що в кожній з 16 земель існує свій окремий закон, і відповідно структура та діяльність народного університету в Німеччині в різних землях може сильно відрізнятись. Кожен народний університет погоджує принципи своєї діяльності та тематику своїх курсів з органом місцевого самоврядування, але значний вплив має також думка пересічних слухачів народних університетів. Щоб викладати в цих закладах, не обов'язково мати профільну освіту, значною мірою викладачі працюють за сумісництвом. Необхідно зазначити, що слухачами в університетах є переважно жінки. За навчання слухачі сплачують приблизно третину вартості навчання, решту компенсує держава.

Ще однією особливістю освіти для дорослих в Німеччині є зв'язок із церквою. Значною мірою в таких закладах увага приділяється отриманню релігійних знань. У таких закладах викладачі

працюють як волонтери і не отримують заробітну плату.

Ключовим критерієм успішності освіти дорослих в Німеччині є те, наскільки мирно люди співіснують у спільноті, наскільки толерантно ставляться один одного та наскільки активно вони долучаються до розвитку своєї спільноти. Зараз у Німеччині функціонує понад 1000 народних університетів, в 2020 році їхніми слухачами були понад 6 млн осіб.

Швеція

Виняткових успіхів у системі освіти дорослих досягла Швеція. Країна з дуже високим рівнем соціальних стандартів і в цій сфері неформальної освіти дотримується високих стандартів. Освіта для дорослих стала невід'ємною чи радше характерною ознакою шведського суспільства. Значною мірою завдяки високому розвитку освіти для дорослих шведське суспільство завдячує своїй славнозвісній демократичності. Якщо говорити про цифри, то приблизно 75% дорослого населення Швеції бере участь у діяльності системи неформального навчання дорослих – фолкбїлднінгу.

Фолкбїлднінг визначається як система освіти дорослих протягом життя і спрямована на розвиток демократичного суспільства. Переважно ця система здійснюється неурядовими організаціями на добровільних засадах і носить децентралізований характер. Освіта для дорослих у Швеції пройшла дуже довгий шлях – від сільських навчальних гуртків до потужних асоціацій, які об'єднують безліч підструктур. Перший навчальний гурток у Швеції був створений у 1902 р. О. Ольсоном. За декілька років було створено сотні подібних структур по всій країні (і донині навчальний гурток залишається найпопулярнішою формою освіти для дорослих у Швеції). Вони діяли незалежно від державної системи освіти та паралельно з елементарними навичками читання та правопису надавали великого значення вихованню у своїх слухачів громадянської позиції. Через навчання у гуртках та отримання необхідних знань слухачі могли формувати своє сприйняття навколишнього світу і власну позицію стосовно багатьох питань. Переважно це була активна позиція. Виховання активного громадянина залишається ключовою в діяльності системи освіти для дорослих у Швеції дотепер.

Сьогодні Шведська народна освіта є неформальною частиною системи освіти Швеції, і до неї щороку долучаються мільйони громадян. Структури, які займаються освітою для дорослих у Швеції, реалізують довгострокові (річні)

та короткострокові (кількатижневі) курси та проводять культурні події.

Сильною рисою шведської моделі навчання для дорослих є її тісний контакт з діяльністю неурядових організацій, ліберальний характер діяльності та відсутність жорсткого контролю з боку держави.

Шведська модель освіти для дорослих намагається допомагати громадянам отримувати нові знання протягом усього свого життя і робить серйозний внесок у розвиток шведського демократичного суспільства.

Школи для дорослих працюють у найрізноманітніших напрямках. Навчання для слухачів шкіл зазвичай безкоштовне. Фінансово діяльність таких структур підтримується державою. Заняття відбуваються переважно в інтерактивній формі. Також необхідно зауважити, що у Швеції дуже детально прописано законодавство щодо освіти дорослих. Зокрема, визначено чіткі пріоритети розвитку освіти для дорослих у майбутньому та основні напрями, які будуть забезпечені фінансовою підтримкою держави.

На початку 2000-х урядом було одностайно прийнято рішення про політику освіти для дорослих в майбутньому. Було визначено сім основних напрямів у діяльності шкіл для навчання дорослих і навчальних об'єднань, що підтримуються державним фінансуванням. До них належать: внесок у захист суспільних ідеалів, у розвиток багатокультурного суспільства, у поліпшення демографії країни з великою кількістю людей старшого покоління, яким відкривається можливість навчання протягом життя. Підкреслюється важливість культурної діяльності та забезпечення доступу до навчання для людей з інвалідністю. Одним із особливих моментів державної підтримки є внесок в оздоровчий процес суспільства і в розвиток суспільної справедливості, що здійснюється школами для дорослих.²

Норвегія

У Норвегії ключовою структурною одиницею освіти для дорослих є «народна школа». Дуже часто їх називають «північним феноменом». Завданням народних шкіл є надати слухачеві знання та навички, сформувати особистість слухача, допомогти йому знайти свій шлях у майбутньому житті. Норвегія надає великі можливості громадянам здобувати нові знання та вміння протягом усього життя, щоб вони могли успішно виконувати свої обов'язки в суспільстві.

Перша народна школа відкрилася в 1864 році, а сьогодні по всій країні їх існує 77. Школи

2 <https://gurt.org.ua/articles/21728/>

мають різноманітну спрямованість, але багато часу в них приділяється спілкуванню, роботі в команді, реалізації спільних проєктів, у яких беруть участь разом студенти та вчителі. В навчальному процесі використовуються переважно інтерактивні методики. Після завершення навчання в народних школах не присуджуються наукові ступені та не здаються офіційні іспити. Але сертифікат, отриманий після закінчення народної школи, дає додаткові бали під час вступу до класичних університетів.

Цікаво, що у 1976 році Норвегія стала першою країною у світі, яка прийняла закон про освіту дорослих. Слід зауважити, що функціонування системи освіти для дорослих в Норвегії реалізується як у межах державної системи освіти, так і через діяльність багатьох неурядових організацій. Тільки невелика кількість шкіл управляються державою або регіональними органами влади. Переважно діяльність народних шкіл адмініструється неурядовими організаціями та приватними інституціями. Плати за навчання немає, але студенти в разі необхідності беруть на себе витрати за проживання.

Сполучене Королівство

Освіта для дорослих не завжди існує у вигляді курсів, народних шкіл та народних університетів. У Сполученому Королівстві наприкінці 19-го століття виник один зі знакових коледжів, який поєднав у собі ідеї освіти для дорослих та звичної університетської освіти. 22 лютого 1899 року був заснований Ruskin College (перша назва Ruskin Hall). Коледж виник у період індустріальної революції, і одним із завдань, які ставились перед навчальним закладом – надавати освітні можливості чоловікам робітничого класу, яким було відмовлено у вступі до університету. Також вступити до коледжу могли дорослі працівники, які через фінансові, особисті або соціальні перешкоди не могли отримати освіту раніше.

У коледжі дорослі працівники без відриву від основного місця роботи могли пройти освітні курси, або невеликі за тривалістю навчальні програми. На курсах, які пропонував коледж, можна було як опанувати нову професію, так підвищити знання та отримати відповідний диплом у галузі, де працівник вже здійснював свою трудову діяльність.

У випадку Ruskin College місце розташування коледжу мало велике значення. Місто Оксфорд у всьому світі здавна асоціюється з якісною освітою. Тож засновники коледжу хотіли підкреслити, що знання, які надаватимуться в коледжі,

є не менш якісними, ніж у інших коледжах Оксфорда і таким чином підвищити престижність для майбутніх слухачів. Зараз коледж є філією Оксфордського університету і такий статус дає студентам особливі привілеї, як-от відвідування університетських лекцій та використання більшості закладів університету.

Коледж був задуманий як механізм, за допомогою якого «реформатори робочого класу» можуть «ефективно навчатись за номінальну вартість». Пропонувались курси з політичної економії, соціології, історії робітничого руху, принципів політики, англійської літератури, психології та інших суміжних аспектів соціальних наук.

Зараз в Ruskin College є курси, які підходять кожному, незалежно від мети: чи то здобуття ступеня, підвищення кваліфікації, влаштування на нову роботу, чи просто бажання розвивати особисті інтереси. Випускники курсів та навчальних програм можуть продовжити навчання в Оксфордському університеті, де зможуть здобути ступінь магістра.

Варто зазначити, що Ruskin College залишається незвичайним навчальним закладом, який не забуває про свою соціальну місію. І як відзначає сам коледж, «Для нас освіта – це значною мірою соціальні зміни. Перетворюючи життя дорослих, які заслуговують на другий шанс в освіті, ми знаємо, що вони, зі свого боку, покращать свої громади».³

Статистичні дані стосовно навчання дорослих в Європейському Союзі свідчать, що середній показник участі тут складає 10,8%. Але необхідно розуміти, що в різних країнах ці показники дуже різні. Наприклад, у Польщі лише 4% дорослих беруть участь у навчанні протягом усього життя (але це дуже цікаві та динамічні структури, які використовують як передовий досвід країн «старої» демократії, так і свій історичний контекст).

Якщо спробувати знайти приклади навчання дорослих в Україні в минулому, то найбільше завданням виховання громадянської позиції, патріотизму, фаховості та спільній діяльності на користь громади відповідає діяльність Товариства «Просвіта». Хоча його діяльність в 19-20 століттях була поширена в багатьох регіонах України, та найбільших успіхів Товариству вдалося добитися в Галичині. Товариство «Просвіта» було створено в 1868 році у Львові з метою піднесення самосвідомості українського народу, культурного розвитку та консолідації національної

3 <https://www.ruskin.ac.uk/about-us/our-history/>

спільноти. Щоб донести до широкої громадськості мету своєї діяльності, була прийнята спеціальна відозва, у якій вказувалося, що «поза школою не знаходить українська дитина ніякого духовного корму, через котрий наша самосвідомість, моральність і добробут у народі могли би чимраз більше розвиватися». «Просвіта» здійснювала свою діяльність у такі способи: організація курсів для неписьменних, «курсів вищої освіти», проведення лекцій та семінарів, організація відпочинкових заходів, постановка п'єс, а крім того, створення рільничо-господарських і промислових спілок, позичкових та ощадних кас, кредитних спілок.

Освітня діяльність «Просвіти» була дуже потужною. Наприкінці 1913 року «Просвіта» мала 77 філій і 2 648 читалень. Масово почали створюватися бібліотеки. У географічно віддалені філії книжки надходили безплатно. На базі «Просвіти» виникла велика кількість різного роду товариств та організацій, які продовжували діяльність «Просвіти» в різних напрямках і формах: ремісниче товариство «Зоря», «Краєвий Союз Кредитовий», «Січ», «Сокіл», потужно розвивався кооперативний рух. Діяльність «Просвіти» в питанні самоідентифікації українців у Галичині важко переоцінити, але ще більш вагомою була роль цієї організації в початках творення громадянського суспільства в Україні.

Перспективи розвитку освіти дорослих в Україні

Повертаючись до українських реалій, то тут ми маємо надзвичайно широкий простір для побудови системи, яка мала б опікуватись питаннями освіти дорослих. На сьогодні ця проблема практично нічим не регламентується. Позитивним кроком можна вважати, що у вересні 2020 року був переданий на громадське обговорення проект Закону «Про освіту дорослих». У цьому Законі є декілька позитивних моментів: зокрема, згадується необхідність виховання активної громадянської позиції, важливість участі органів місцевого самоврядування у створенні системи освіти дорослих тощо. Проте жодним словом не згадана потенційна участь у цьому процесі неурядових організацій, немає відповідей на багато важливих питань. Втім, перший крок зроблено, Закон виставлений на громадське обговорення. Але, зважаючи, що на його підготовку пішло декілька років, то немає впевненості, що він буде прийнятий швидко.

Важливо, щоб цей закон створив широкі можливості для розвитку освіти для дорослих в Україні, заклав підвалини ефективного

функціонування та фінансування тих структур, які допоможуть ефективному розвитку цього напрямку в освіті. Підтримувати освіту для дорослих можуть найрізноманітніші структури: органи місцевого самоврядування, бізнес, інститути післядипломної освіти тощо. Важливо, щоб ці структури, спираючись на свій потенціал та засоби, в активній взаємодії з місцевими інституціями створювали цікаві, актуальні пропозиції навчання для дорослих. Кожна громада сама найкраще розуміє, які саме вміння і знання необхідні місцевим дорослим жителям, які саме прогалини існують в їхньому розвитку та який їхній потенціал можна використати для ефективного розвитку громади. У кожному окремому випадку слід конструювати власну модель потреб та пропозицій, яка б відповідала особливостям кожної громади. Тут не може бути стандартного універсального підходу.

Неабияким викликом для України є створення концепції освіти дорослих. Центральною ланкою у цій сфері можуть стати Центри освіти дорослих. Перш за все необхідно визначити

юридичний статус цих центрів та створити правову базу освіти дорослих у національній системі освіти. Це завдання вимагає ретельної підготовки правових норм, які базуються на чіткому стратегічному баченні їх майбутньої діяльності, таким чином, щоб не створювати проблем у формуванні їхніх навчальних програм. Також важливо визначити ключові напрями діяльності таких центрів і структури, на базі яких вони могли б функціонувати. Це могли б бути школи, вищі навчальні заклади, неурядові організації, установи культури. Зважаючи на досвід інших країн, дуже важливо, щоб концепції діяльності цих центрів створювались відповідно до потреб кожної громади, щоб допомагати в їй у розвитку та розв'язанні проблем.

Значний досвід діяльності Центрів освіти дорослих на базі шкіл накопичений у Польщі. Наприклад, у січні 2020 року в цій країні був проведений грантовий конкурс «Місцеві осередки знань та освіти», участь у якому могла взяти кожна школа. Метою програми була активізація дорослих осіб та місцевих громад для здобуття професій, які були б конкурентними на місцевому ринку праці, для особистого розвитку та розвитку місцевих громад з використанням потенціалу школи в її новій ролі – центру неформальної освіти дорослих. У рамках проекту планувалося створити приблизно 20 подібних осередків. Цей досвід міг би бути дуже корисним для України, особливо зважаючи, що йдеться про фінансову підтримку діяльності таких центрів.

Надзвичайне значення матиме максимальна доступність цих Центрів освіти дорослих. Йдеться про те, що освіта дорослих є переважно платною і необхідно продумати механізми, як уможливити доступ до неї пересічними громадянам. В освітніх бюджетах багатьох країн Європейського Союзу фінансування компоненту «Освіта дорослих» складає близько 3%. Очевидно, що до подібного показника варто прагнути й Україні, що зробить навчання більш доступним для пересічних громадян. Проте навіть часткова, але системна фінансова підтримка центрів за кошт державних або муніципальних програм зробила б їх більш незалежними від діяльності виключно на основі грантової підтримки, змушуючи реалізовувати цілі грантових конкурсів, що не завжди знаходиться у фокусі діяльності цих центрів.

Коли йдеться про фінансування, то варто звернути увагу на приклад Німеччини, де навчання дорослих має глибокі традиції. Там фінансування діяльності центрів освіти переважно здійснюється за рахунок державного бюджету, бюджетів федеральних земель і коштів місцевих спільнот.

Основними напрямками діяльності подібних центрів в Україні можуть бути:

- Діяльність з основ демократії, самоврядування та економічного підприємництва. Навчання керівників громад і місцевих депутатів основам стратегічного планування, гендерної, молодіжної політики. Навчання жителів громад основам інструментів участі. Виконання ролі центрів економічної активності для громад. Впровадження програм професійної переорієнтації з огляду на місцевий ринковий попит на конкретні товари та послуги.

- Навчання працівників у галузі сільського господарства та виробництва продуктів харчування, пов'язане з упровадженням нових технологій та досягнень науки й екології. Виховання сільських жінок у професіях, що дозволяють поєднувати роль домогосподарки з оплачуваною роботою. Навчання аніматорів та організаторів освітнього та культурного життя в громадах.

- Освіта в галузі традиційних старих професій і традиційних промислів у конкретних місцевостях. Створення та розвиток локальних продуктів. Вивчення іноземних мов з урахуванням потреб та умов конкретного середовища.

- Освіта в галузі цифрових та комп'ютерних технологій (людей похилого віку, матеріально незабезпечених та осіб з інвалідністю).

- Ключовим завданням центрів є соціально-моральне виховання, що розуміється як процес підготовки жителів до ролі господаря своєї громади, до ролі активного громадянина.

Необхідно, щоб у процесі освіти дорослих в Україні здійснювався постійний зв'язок Центрів освіти дорослих з вищими навчальними закладами, неурядовими організаціями, органами місцевого самоврядування для врахування інтересів і потреб громади в освітньому процесі. Центри освіти дорослих в Україні повинні стати своєрідними центрами громадської активності в громадах. Центрами, де можна провести семінар чи дискусію з багатьох важливих для громади питань. Як наслідок, навчання дорослих стає інструментом, який спроможний забезпечити доступ для набуття цих навичок і дати шанс на краще життя для багатьох людей.

Отож, коли ми визначатимемо концепцію освіти для дорослих в Україні, необхідно усвідомлювати, що вона є надважливою справою, яка, з одного боку, через вдосконалення професійних компетенцій дорослих людей робить суспільство, країну, громадян багатшими та в перспективі більш розвинутими, а з іншого боку, освіта для дорослих спроможна зробити громадян активними членами суспільства, а не пасивними глядачами процесу, від яких нічого не

залежить. Саме це завдання нині є вкрай актуальним для України.

Робити перші кроки до майбутньої національної концепції освіти для дорослих можна вже зараз. Крім того, що більше ми здобудемо досвіду з реалізації тих чи інших навчальних програм для дорослих, то краще зможемо підготувати майбутню національну концепцію, адже в такому випадку вона базуватиметься на реальному досвіді українських громад. Ініціаторами освітніх чи навчальних програм для дорослих можуть виступати громадські організації, благодійні фонди, територіальні громади (муніципалітети) та соціально орієнтовані підприємці.

Завдяки реформі децентралізації громади по всій території України тепер мають більше можливостей та повноважень, щоб започатковувати програми навчання для дорослих. Це можуть бути як програми самих громад, так і програми з підтримки громадських організацій, які на замовлення органів влади надаватимуть освітні послуги для дорослих.

Ми переконані, що схід України, зокрема Донецька і Луганська області, можуть стати місцем, де такі програми розвиватимуться найбільш активно. Для цього є велика потреба у наданні таких послуг жителям громад (виклики пов'язані з перекваліфікацією осіб, що втратили попереднє місце роботи, інтеграцією внутрішньо переміщених осіб, реінтеграцією учасників АТО та ООС) і доступ до ресурсів (насамперед у вигляді доступу до знань та досвіду урядових та неурядових організацій Західної і Східної Європи, фінансової та матеріальної підтримки національних і міжнародних донорських програм). Але найважливіше, що мають місцеві громади, – це воля до змін та прагнення жити в комфортних, безпечних та успішних містах і селах.

«Академія громадського активіста» — навчання нових лідерів громади

Ця історія знайомить нас із досить актуальною темою навчання дорослих та не менш актуальною проблемою, яка заважає дорослим брати участь у навчальних чи освітніх програмах. Автори ініціативи вирішили організувати навчання для активної молоді, яка хотіла знайти себе в громаді, мала мотивацію впливати на зміни в своїй громаді, але не мала знань і навичок, як здійснювати зміни ефективно. Як наслідок, попри свою активність та щирі наміри, молоді люди стикалась у громаді з нерозумінням, а іноді й ворожістю. Можна було б навчитись, як діяти в громаді на тренінгах та семінарах (яких в Україні, на щастя, з кожним роком стає дедалі більше), але, як зауважили автори, не всі молоді люди через різні причини можуть відвідувати тренінги або навчання далеко від дому.

Вирішення проблеми виявилось настільки ж простим, як і ефективним: у кожній громаді, охопленій програмою, реалізували освітній проєкт, спрямований на те, щоб надати молоді більше можливостей для реалізації. Місце проведення занять та час підібрали так, щоб учасники не відчували обмежень і могли цілком зануритись у процес навчання. Так з'явилась «Академія громадського активіста», яка стала спільним проєктом Чернігівського Центру розвитку місцевого самоврядування, ГО «Альтернатива» та Корюківської міської ради.

Основним завданням «Академії громадського активіста» було згуртувати активну молодь громади та навчити діяти, змінювати та будувати новий світ. Протягом шести місяців учасники проєкту навчалися роботі в команді, бути лідерами, впливати на владу та проводити адвокаційні кампанії, ораторському мистецтву та критичному мисленню. Один із навчальних модулів був присвячений проєктному менеджменту та написанню реальних проєктів, які будуть подаватися на конкурси для залучення фінансування.

Фото 1

авторка – Наталія Зайцева. Завершальна зустріч Академії громадського активіста в Чернігівському центрі розвитку місцевого самоврядування.

Команда

У команді проєкту працювало 7 осіб: Ірина Кудрик, Оксана Стельмах, Наталія Зайцева, Володимир Онищук, Володимир Полубень, Анна Станіславська, Лілія Голуб. В команді були представники трьох партнерських організацій. Команда проєкту спільно працювала над вибором тематики навчання, пошуком експертів, відбором учасників, підтримкою та супроводом учасників у процесі навчання.

Як була обрана тематика та чому саме ця

У громаді часто виникає ситуація, коли є активні люди, які намагаються ініціювати чи втілювати зміни, але через брак досвіду та знань в активістів зміни просуваються вкрай повільно. Інколи через брак розуміння активісти стикаються з досить серйозною протидією, суперечками та конфліктами. Тож організатори навчання вирішили допомогти спрямувати енергію та прагнення змін місцевих активістів у більш ефективне русло та «оснастити» необхідними знаннями лідерів громади, які можуть брати на себе відповідальність та прагнуть змін у громаді.

У виборі тем навчання допоміг попередній досвід роботи з активістами області. За останні два роки ГО «Альтернатива» провела 10 зустрічей громадських активістів півночі Чернігівщини, під час яких стало зрозуміло, наскільки важливою є потреба у навчанні та спілкуванні однодумців громадського сектору Чернігівщини.

Учасники навчання

Для участі в навчальній програмі був проведений пошук соціально активної молоді. Відбір на навчання відбувався зважаючи на попередню активність кандидатів у громаді (можна сказати, що організатори шукали активістів, які вже робили якісь зміни в громадах, але їм бракувало знань та навичок, щоб ці зміни здійснювати більш ефективно). Більшість учасників вже були знайомі між собою, бо раніше вже співпрацювали в інших проєктах чи ініціативах. А ще частина учасників приєдналась до програми навчань, знайшовши інформацію про захід у соціальних мережах.

У результаті невеликого конкурсу вдалось відібрати молодь віком 18–35 років, яка хотіла змінити країну на краще. Відібрані учасники прагнули здобути знання та навички для того, щоб якісно втілювати своє бажання в реальність. Ці люди не боялися брати на себе відповідальність та хотіли стати лідерами у своїх громадах.

Для участі в навчальній програмі організатори намагались створити гендерно збалансовану групу, тож кількість жінок та чоловіків за результатами відбору була майже однаковою. Це сприяло гарній атмосфері упродовж всієї навчальної програми. Серед учасників були як студенти, так і працююча молодь: вчителі, державні службовці, представники органів місцевого самоврядування.

Географічно учасники представляли невеликі містечка з півночі Чернігівської області: Корюківка, Сновськ, Холми та Мена.

Як проходило навчання (методологія, особливості)

Методологія навчання включала теоретичну та практичну частини. Теорію викладали експерти з відповідної тематики, використовуючи наочні та роздаткові матеріали, а також аудіо- та відеосупровід. Практична частина включала активне залучення учасників до комунікації та співпраці: мозковий штурм, визначення проблеми та шляхів її вирішення у командах, робота в групах, створення медіаконтенту. Учасники були героями відеосюжетів, намагалися виявити проблемні питання у своїх громадах та знайти ефективні способи їх вирішення.

Проводились заняття в Корюківській міській раді (м. Корюківка) та Центрі розвитку місцевого самоврядування (м. Чернігів). Кожен тренінговий блок тривав 1 повний день (8 годин занять), загальна програма тривала 6 днів (48 годин занять) протягом 6 місяців. Стандартна кількість учасників на заходах варіювалась від 30 до 50 осіб. Всього ж курс пройшло 50 учасників.

Кожний блок занять охоплював певну тематику: «Адвокасі», «Публічна інформація», «Робота зі ЗМІ та медіаконтент», «Робота в команді», «Співпраця влади і громади», «Проектний менеджмент» та ін. Оскільки зустрічі проводилися щомісяця, була можливість поділитися набутими на тренінгах знаннями у своїх містах і громадах. На кожен наступний тренінг учасники приїздили вже більш впевненими у своїх силах, повні ентузіазму та захоплення від досягнутих результатів. Адже до «Академії громадського активіста» у багатьох було бажання змінювати громаду, але бракувало досвіду і знань, як втілювати свої задуми та бути корисними для громади.

Варто зазначити, що учасники позитивно сприймали як лекційну, так і практичну частини занять. Кращі відгуки отримували заходи, які вимагали комунікації та активного залучення учасників. Командна робота допомагала у створенні довірливих стосунків між учасниками, що допомагало їм відчувати себе в колі однодумців та планувати спільні проекти на майбутнє.

Результати — очікувані та неочікувані

Після закінчення Академії учасники спробували свої сили в написанні проектних заявок у міжнародні фонди, відвідували лекції та тренінги по всій Україні та за її межами — Академія стала поштовхом для розвитку як себе особисто, так і для громади в цілому.

Великий вплив Академія мала на молодіжні ради громад: зважаючи на активність під час Академії у соціальних мережах, що викликало неабиякий інтерес у місцевої молоді — кожна рада поповнилася новими учасниками, які мотивувалися активністю випускників Академії, всі вони почали більш активну діяльність, почали більш тісно співпрацювати з місцевою владою і це дало свої позитивні результати.

Ще одним, тепер уже неочікуваним результатом стало створення молодіжного центру в місті Корюківка. Під час навчальних заходів молодь неодноразово висловлювала важливість такого молодіжного простору для громади. Тож завдяки наполегливості та навикам комунікації та лобювання прохання молоді було почуте міським головою та депутатами, які підтримали пропозицію молоді та заклали фінансування для створення молодіжного центру КУБ. А працівниками та волонтерами молодіжного центру стали випускники Академії. Зараз у молодіжному центрі молодь всієї територіальної громади може проводити своє дозвілля та ще більш якісно працювати над новими проектами, творити своє «сьогодні» та планувати зміни заради кращого «завтра».

Контактна інформація про організацію

ГО «Альтернатива»

📍 Чернігівська обл., м. Корюківка,
вул. Шевченка, 83-А,

☎ +38 097 774 58 15

✉ alternatyvago@gmail.com

Впровадження антикорупційних інструментів Громадським партнерством «За прозорі місцеві бюджети!»

Фото 2

авторка – Тетяна
Романова. Тренінг
«Прозорість місцевих
бюджетів ОТГ» для пред-
ставників об'єднаних
громад, Одеса

У час, коли в Україні активно впроваджується реформа децентралізації, змінюється дуже багато усталених процесів. Ще декілька років тому питання бюджетної прозорості практично не стояло на порядку денному, і якби хтось із пересічних громадян намагався розібратися у хитросплетіннях бюджетного процесу великого чи малого міста, то зустрівся б з непереборними перешкодами. Зараз ситуація стрімко змінюється. Бюджетний процес став значно прозорішим. І не останню роль в Україні в цьому процесі відіграє Громадське партнерство «За прозорі місцеві бюджети!». Ключовими завданнями Партнерства є створення умов для ефективного формування та використання місцевих бюджетів в інтересах громад шляхом підвищення доброчесності, прозорості бюджетного процесу та забезпечення участі громадян у ньому.

Фактично, це єдина в Україні мережа регіональних неурядових організацій та ЗМІ, яка фокусується саме на питаннях підвищення стандартів і ефективності бюджетного процесу на місцевому рівні. Вона використовує весь доступний спектр інструментів і підходів: від експертних досліджень і аж до інформаційних і адвокасі-кампаній, вуличних акцій і флешмобів.

Зрозуміло, що цей комплекс завдань, що стоїть перед Партнерством, потребує підготовки та навчання великої кількості людей, а також використання певних форм навчання дорослих.

Команда

Було залучено 18 найдосвідченіших експертів з 14 організацій Громадського партнерства. Члени Партнерства представляють як обласні центри (Одеса, Рівне, Кропивницький, Чернігів) так і невеликі міста (Ковель, Чугуїв, Вознесенськ). Широка географія команди дозволяла охопити більше громад і творила загальнонаціональний контекст.

Як була обрана тематика та чому саме ця

Об'єднані територіальні громади є унікальними точками росту нової України, і вкрай важливо захистити їх від корупції, не дати їй укорінитися в громадах та знищити їх зсередини. Тому ця тема стала ключовою для реалізації проєкту і була дуже позитивно сприйнята учасниками заходів.

Учасники навчання

Проведені зустрічі охопили широке коло осіб: керівництво громад, представники депутатського корпусу, співробітники виконавчих органів, громадські активісти, представники ЗМІ.

При відборі учасників до навчальної програми був використаний комплексний підхід. Так, за кожною територіальною громадою – учасницею проєкту – був закріплений експерт Партнерства, який забезпечував набір учасників навчань. Це здійснювалося як онлайн, так і офлайн: через повідомлення у соціальних мережах, у групах громад і популярних місцевих Facebook-спільнотах, через громадські організації, через органи влади тощо. Також експерти Громадського партнерства проводили публічні презентації проєкту на початку його реалізації, на яких запрошували на навчання всіх присутніх.

Серед мотивуючих факторів участі в програмі можна виокремити два ключових. Перший – інноваційність теми та цікава програма навчання, другий – прикладного характеру, оскільки представники влади змогли краще розібратися з тим, як запобігти корупційним ризикам, а представники громадянського суспільства – як контролювати владу, аби не допустити цих ризиків.

Як проходило навчання

Навчання було побудовано максимально інтерактивно з невеликими теоретичними блоками. Учасники постійно закріплювали отримані від тренерів теоретичні знання практичними вправами, розбирали реальні кейси, брали участь у навчальних іграх тощо. Крім того, після завершення навчання експерти Партнерства протягом трьох місяців виконували функцію наставників та допомагали громадам впроваджувати обрані ними антикорупційні механізми, а також розв'язувати проблеми, з якими вони стикалися.

Навчання проходило переважно у форматі дводенних тренінгів. Тематика навчання була різноманітною та містила максимально можливу кількість блоків з практичними моделями розв'язання тих чи інших завдань органами місцевого самоврядування. Зокрема, учасники навчальних заходів розглянули:

- бюджетні процеси в територіальних громадах (ТГ) і забезпечення їх прозорості;
- практичні аспекти аналізу бюджетів та виявлення в них корупційних ризиків;
- інструменти антикорупційної експертизи проєктів рішень і чинних нормативно-правових актів місцевих органів влади;
- процедури проведення державних закупівель в ТГ з використанням Prozorro;
- функціонування E-Data і сервісу «Розумне місто»;
- налагодження роботи дієвих наглядових рад комунальних підприємств;
- механізми запобігання та розв'язання конфліктів інтересів;
- організація конкурсного відбору посадових осіб;
- шляхи створення антикорупційної програми для ОТГ.

Крім того, учасники тренінгів визначили мінімум по два антикорупційні інструменти, які вони бажали запровадити у своїй громаді, розробили план їх впровадження та пізніше реалізували.

Всього в рамках навчальної програми було проведено 75 тренінгів для понад 1 300 учасників. На кожному тренінгу кількість учасників складала від 16 до 20 осіб.

Переважна більшість учасників навчання висловлювали особливу зацікавленість можливістю спільної розробки тих інструментів, які на той момент були відсутні у громаді, та дуже чітко формулювали свої очікування і побажання. Важливим для учасників стало усвідомлення того, що антикорупційні інструменти – це не фікція, а цікаві інструменти, які точно потрібні громадам.

Результати — очікувані та неочікувані

У результаті проходження навчання в багатьох громадах були прийняті рішення про запровадження антикорупційних інструментів (загалом було прийнято 161 рішення). Найпопулярнішими стали антикорупційні програми, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів та консультації з громадськістю.

Для ілюстрації результатів можемо скористатись цитатою одного з учасників:

«Коли ми ознайомились з інструментами, то обрали той, який, здавалось, найпростіше впровадити – запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. Ми думали, що у нас депутати і так знають, що не треба голосувати за спірні питання, які стосуються їхніх зацікавлень та інтересів. Вперше ми прийняли це положення 19 листопада 2017 року, потім продовжили його дію і цього року плануємо зробити це ще раз, адже це дієвий інструмент для захисту наших депутатів від помилок і для захисту мешканців від елементів корупції, які можуть виникнути внаслідок конфлікту інтересів. Як він захищає депутатів? Звісно, в процесі голосувань на сесії рано чи пізно виникає таке рішення, де є конфлікт інтересів. Для нашої маленької сільської громади це в першу чергу земельні питання. І з часу прийняття положення ми зафіксували приблизно три десятки фактів запобігання конфлікту інтересів».

Руслан Шафранович, голова Іванівської ТГ (Тернопільська область):

«Найбільш соціально значущими результатами навчання є впровадження та зміни конкретних процедур і практик діяльності органів влади та підвищення рівня довіри членів громади до керівників ТГ там, де їх реалізували повною мірою. Деякі голови ТГ заміряли рівень довіри до та після навчальних заходів, і результати засвідчили позитивні зрушення та покращення рівня згуртованості громади».

Контактна інформація про організацію

Громадське партнерство «За прозорі місцеві бюджети!»

📍 м. Одеса, вул. Сади́ковська, 25

☎ +38 048 716 40 18

✉ probudgetua@gmail.com

probudget.org.ua

Фото 3

авторка – Тетяна Романова.
Тренінг «Прозорість місцевих бюджетів ОТГ» для представників об'єднаних громад, Одеса.

У результаті діяльності громадського партнерства «За прозорі бюджети» громади запровадили такі антикорупційні інструменти:

- антикорупційна програма – 56 ТГ;
- встановлення механізмів запобігання та врегулювання конфлікту інтересів – 45 ТГ;
- запровадження консультацій з громадськістю – 29 ТГ;
- антикорупційна рада – 15 ТГ;
- конкурсний відбір на посади – 11 ТГ;
- допорогові електронні закупівлі – 9 ТГ;
- єдиний вебпортал використання публічних коштів – 8 ТГ;
- антикорупційна експертиза – 7 ТГ;
- інтерактивна онлайн-візуалізація бюджету – 5 ТГ;
- наглядові ради комунальних підприємств – 5 ТГ.

При цьому найбільш плідною виявилась робота громад над запровадженням конкурсного відбору службовців своїх виконавчих органів. Цей інструмент повноцінно вдалось упровадити у 91% з тих громад, які його обрали. Високу стійкість використання вдалось забезпечити з оприлюдненням інформації на Єдиному вебпорталі використання публічних коштів (63% громад, які обрали інструмент), а також із запровадженням політики запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, яку повноцінно застосовують 62% громад.

Несподівано приємним було те, що вдалось знайти велику кількість однодумців, зокрема серед представників органів влади, які щиро прагнули впровадити антикорупційні інструменти. Налагодити впровадження антикорупційних інструментів в повному обсязі не вдалось абсолютно в усіх громадах-учасницях проекту. Варто більше вірити в те, що впровадження навіть непопулярних змін – реальне, але при цьому треба якомога більше спілкуватися з громадами перед тим, як щось їм пропонувати, ретельно вивчати їхні потреби та реагувати на них.

Громадянська освіта жінок — нові можливості для розвитку місцевої громади

Результати досліджень, які проводились у процесі децентралізації, свідчать, що розвиток територіальних громад, прийняття рішень органами влади та місцевого самоврядування не можуть бути ефективними, якщо вони ігнорують внесок жінок у соціальні процеси в громаді. Саме жінки виступають рушійною силою багатьох змін і є тими, хто своїм прикладом показує можливості розв'язання наявних проблем. У цьому контексті дуже важливе значення має будь-яка ініціатива, яка б спонукала до навчання, розвитку, співпраці соціально активних жінок. Особливо актуальною потреба в упровадженні таких ініціатив є у невеликих громадах. Хорошим прикладом реалізації подібної ініціативи може слугувати Гола Пристань (невеличке курортне місто півдня України). Проблема громади полягала в тому, що найбільш вразливими в період децентралізації і впровадження реформ виявились жінки, які працюють у бюджетних сферах. Адже оптимізація та перепрофілювання основних сфер життєдіяльності (соціальна сфера, освіта, культура, охорона здоров'я), де найбільше сконцентровано робочих місць для жінок віком 45+, негативно вплинули на їх соціально-економічний стан, знизили рівень їх включення в життя місцевої громади. Тому ідея розробки «Школи громадянської освіти» для жінок міста Гола Пристань базувалася на їх потребі у підвищенні рівня знань про демократичний розвиток суспільства, основних принципів і цінностей демократичних процесів, підвищення рівня усвідомлення розвитку жіночого лідерства, використання різних форм та інструментів участі та впливу в процесах прийняття рішень, формування практичних навиків реалізації місцевих ініціатив. Оволодіння цими компонентами дозволило їм стати соціально більш активними, що сприяло урізноманітненню громадської активності в місті.

За організацію та проведення навчання взялась місцева благодійна організація Фонд громади міста Гола Пристань «Свята Ольга».

Команда

Авторками та тренерками навчальних модулів стали Олена Микитась, Наталія Богренцова та Світлана Михолат. Під час підготовки та проведення навчальних модулів авторкам дуже допоміг їхній попередній досвід, як у профільній громадській організації, так і в структурах соціального захисту міста Гола Пристань. Тож авторки курсу через власний досвід і приклад показували учасникам курсу, як жінки віком старше 45 років можуть відповідати на соціальні виклики, бути більш соціально активними, шукати та знаходити можливості застосування свого досвіду та знань.

Як була обрана тема та чому саме ця

Процеси децентралізації і впровадження реформ насамперед торкнулися оптимізації та перепрофілювання бюджетних установ, у яких переважно працюють жінки. Так, у місті Гола Пристань проживає 14 500 осіб, із яких 65 % (9 429 осіб) складають жінки, 53 % – працездатні жінки. За результатами проведеного дослідження, найбільш вразливими в умовах децентралізації виявились жінки віком старше 45 років, яким стало складніше справлятися з додатковим навантаженням на робочих місцях, з новими вимогами володіння цифровими технологіями задля професійної перекваліфікації чи переходом в інші сфери діяльності, реалізувати на практиці свої базові права.

Як проходило навчання (методологія, особливості)

Програма громадянської освіти складалася з чотирьох модулів та практичної реалізації громадських ініціатив, підготовлених під час модульного навчання.

I модуль – «Громадянська освіта як засіб утвердження демократичних цінностей», під час якого було проведено по два тренінги для кожної групи за темами «Демократія як основа суспільства» та «Гендерні права – складова прав людини і демократичного суспільства».

II модуль – «Місцеве самоврядування і децентралізація. Механізми впливу на процеси прийняття рішень», проведено по два тренінги для кожної групи за темами «Місцеве самоврядування і децентралізація» та «Влада і громада – від протистояння до співпраці».

Учасники навчання

Перед початком програми було проаналізовано найбільш ефективні канали поширення інформації для саме цієї цільової групи. Після вивчення всіх доступних можливостей інформацію про навчання вирішили розмістити на офіційних сторінках Голопристанської районної державної адміністрації та міської ради. До того ж учасниць шукали через адресну розсилку бюджетних установ, соціальні мережі, адресну інтернет-розсилку, «сарафанне радіо» та знайомих, які розповідали про програму на зустрічах.

Мотивуючим фактором для навчання були нові можливості для самореалізації та саморозвитку, реалізація особистого потенціалу, шанс стати більш ініціативними у вирішенні особистих проблем, безболісно пристосовуватися до нових умов життя, пов'язаних з викликами та змінами сучасних реформ.

У результаті невеликого конкурсу було відібрано 40 учасниць, які були розділені на дві групи по 20 осіб. Учасниці представляли місто Гола Пристань та найближчі села – Білогрудове та Стара Збур'ївка.

III модуль – «Громадянська активність – нові можливості для самореалізації особистості», який включав два тренінги за темами Лідерство і роль лідера в побудові команди» і «Жіноче лідерство та спротив жіночому лідерству».

IV модуль – практичний блок навчання: «Громадські ініціативи – шляхи впливу на покращення життя в громаді», під час якого було проведено чотири майстер-класи з проектного менеджменту, два практикуми «Громадські ініціативи – в дії!» та два навчальні практикуми «Інструменти розвитку громади».

Практична реалізація громадських ініціатив:

- Соціальний марафон «Освітня програма для жінок – шлях до успіху!», під час яких активні учасниці навчального процесу представляли

напрацьовані ініціативи. Крім панельних дискусій учасниці познайомились з іншими колегами локального рівня за форматом «живої книги», які поділилися своїми досягненнями, успіхами та складнощами щодо пошуку шляхів подолання викликів сучасного життя та їх особистої участі в розвитку місцевої громади.

- Форум активних жінок «Від громадянської освіти до соціальної згуртованості і конструктивного діалогу в процесі децентралізації», під час якого використовувались інтерактивні ділові ігри «Світ громад!», «Країна гідності», «Стоп насильству!», «Крізь скляну стелю», «Луїза з друзями подорожують світом!». Це дало змогу об'єднатися навколо вирішення проблемних питань, налагоджувати комунікацію та спільно шукати шляхи їх вирішення.

Повна програма всіх чотирьох модулів складала 44 години. Місцем проведення навчання було обрано читальну залу міської бібліотеки, яка стала центром освітньо-культурного розвитку громади.

За спостереженням тренерів навчальних модулів, більш легко і позитивно сприймалися майстер-класи з підготовки та написання проєктних заявок, а також практикуми щодо впровадження різноманітних громадських ініціатив. Водночас певні труднощі в учасниць виникали під час опанування тем, які стосувалися змін у системі місцевого самоврядування в процесі децентралізації, прав і свобод людини та механізмів захисту своїх прав, розвитку політики гендерної рівності та її реалізації.

Результати — очікувані та неочікувані

Навчальна програма дала поштовх до активізації жінок, дала можливість розвинути та застосовувати ключові компетентності: уміння вчитись упродовж усього життя, соціальні та громадянські компетенції. Жінки стали більш впевненими в собі, розкрили свій внутрішній потенціал, підвищили свою самооцінку, усвідомили свою значимість у розвитку місцевої громади. В процесі освітньої програми 15 учасниць, об'єднавшись у групи, підготували шість громадських ініціатив, які були оприлюднені під час засідання круглого столу «Впровадження та розвиток освіти для дорослих в процесах децентралізації: перші кроки – виклики та перспективи». Ініціативи стосувалися таких напрямів:

1. Створення Клубу «Життєлюбів золотого віку!», чия діяльність стосується організації активного та змістовного відпочинку людей поважного віку;

2. «Простір рівних можливостей» – створення вільного простору для спілкування, соціальної адаптації дітей з інвалідністю;

3. «Чиста річка Конка – запорука здорового відпочинку та туристичної привабливості» – покращення санітарного стану річки Конка та міського пляжу, підвищення екологічної культури жителів міста та гостей;

4. «Хвости та кігті. SOS!» Привернення уваги жителів міста до культури поводження з домашніми тваринами;

5. «Міцний горішок – один із шляхів до позитивних змін в громаді» – озеленення та благоустрій зони відпочинку (горіховий гай) на околиці міста в районі «Дніпровський»;

6. «Зелена школа – чиста планета» – підвищення рівня екологічної культури учнівської молоді.

Крім того, дві жінки знайшли себе в тренерській роботі й наразі є учасницями Школи тренерок; для одної з жінок таке навчання стало мотивацією для вступу до магістратури. 10 жінок працюють над реалізацією громадських ініціатив; 2 жінки виявили бажання стати членками громадської організації.

Після завершення програми навчання громадська ініціатива «Простір рівних можливостей» була підтримана міською радою. На базі міської бібліотеки розпочаті зустрічі з сім'ями, в яких виховуються діти з інвалідністю. Уже проведено декілька майстер-класів і творчих зустрічей з залученням аніматорів.

Проєкт виявився досить цікавим і продуктивним. Приємно, що міська рада підтримала навчальний процес, виділяла безкоштовно приміщення, інформувала через ЗМІ та сайт про хід навчання. Після отриманого досвіду планується створення Центру освіти для дорослих у місті Гола Пристань.

Контактна інформація про організацію

Фонд громади міста Гола Пристань «Свята Ольга»

📍 Херсонська область м. Гола Пристань, вул. К. Маркса, 20

☎ +38 050 150 61 76

✉ sv.olga.gopri@gmail.com

Фото 4
фото з архіву Першої Львівської медіатеки

Перша Львівська Медіатека

У країна належить до тих країн, де бібліотеками користується найменша кількість відвідувачів, а також тих, де на одну публічну бібліотеку припадає найменша кількість користувачів. Показник середньої кількості відвідувань українських бібліотек один з найменших у Європі – 13 людей в день на одну бібліотеку. Останніми роками класична бібліотека стала асоціюватися з бідністю, відсутністю опалення, припаленими пилюкою полицями зі старими нецікавими книгами, з місцем, куди мало хто заглядає і яке не має жодних перспектив на майбутнє.

Хоча начебто всі розуміють, що формат «складу» для книг давно віджив своє, бракує цілеспрямованих дій, які б вдихнули в бібліотечний простір нове життя, надали йому нового змісту, зробили бібліотеки осередками громадської активності, своєрідними центрами освіти дорослих. Останніми роками у Львові намагалися підійти до вирішення цієї проблеми системно і, варто зауважити, багато що вдалося.

Як була обрана тематика та чому саме ця

У 2014 р. у Львові була розроблена стратегія розвитку публічних бібліотек, у якій прописані цілі, місія та пріоритети сучасних бібліотек. Вони мали стати відкритим простором, місцем інформаційного, культурного та комунікативного розвитку, що й відбулось. Фактично, першим реально втіленим у життя прикладом цієї концепції була Перша Львівська Медіатека. Ідея створити Першу Львівську Медіатеку пішла від директора бібліотеки імені Лесі Українки у Львові Любові Цяпало, яка надихнулася досвідом Вроцлавської медіатеки у Польщі. Ініціативу підтримало управління культури Львівської міської ради. Місто виділило кошти на ремонт приміщення, а техніку для медіатеки купували на кошти, отримані за програмою «Бібліоміст».

Від появи задуму до відкриття Медіатеки минуло чотири роки. При цьому активні роботи – ремонт, розробка стратегії розвитку медіатеки – тривали протягом року.

Перша Львівська Медіатека стала місцем, де можуть проводити свій вільний час всі охочі за книжкою, комп'ютером чи власним планшетом, а також брати активну участь у розвитку цього простору, пропонуючи власні ініціативи, заходи чи виставки. Отож вона виконує також функцію майданчика для освітніх та громадських ініціатив інформаційного характеру (лекцій, дискусій, презентацій, зустрічей тощо).

Медіатека має соціальну місію, а її головна особливість – це мультифункціональність. Тут проводять дискусійні клуби, кінопокази, літературні вечори, засідають мовні клуби. Це місце, де збираються люди, аби попрацювати як самостійно, так і в колективі, і це ідеальний варіант для студентів, бізнес-працівників і фрілансерів.

Перша Львівська Медіатека – це:

сучасний мультимедійний центр у поєднанні з унікальним книжковим фондом Центральної міської бібліотеки імені Лесі Українки, створений за європейськими стандартами, доступний для всіх охочих;

проект, спрямований на всебічний розвиток громадянського суспільства, громадських і молодіжних ініціатив;

платформа для культурного осередку громади, місце комунікації для всіх охочих.

Як було організовано та проходило навчання

Медіатека – це проєкт громадського центру нового типу, інтерактивний громадський простір, який пропонує можливість участі у заходах та використанні різноманітних ресурсів, зокрема Інтернет, CD- та DVD-носії, електронні книги, інтерактивні програми вивчення іноземних мов і комп'ютерних технологій, програми дитячого розвитку, комп'ютерні курси, музичну студію, кінозал, дискусійні клуби, тренінги і гуртки для усіх членів родини.

Приміщення доступне для людей з інвалідністю. На додаток до послуг традиційної бібліотеки громада міста може насолоджуватись сучасним комфортним дизайном центру та значно ширшим спектром послуг.

Плюс медіатеки ще й у тому, що тут не потрібно платити за час, проведений там, як це буває у звичайних коворкінг-центрах. Це громадське місце з безоплатним доступом.

Концепція діяльності медіатеки така: це своєрідне «третє місце» (місце між роботою і домом), тобто комфортний і сучасний публічний простору для спілкування, навчання, реалізації ідей, якісного відпочинку і дозвілля.

Медіатека обрала собі роль своєрідного посередника у процесі спілкування і спільної діяльності людей. Бібліотека як вільний громадський простір, а не просто технічно укомплектоване місце – так коротко можна сформулювати бачення своєї місії від авторів Першої Львівської Медіатеки.

Простір Першої Львівської Медіатеки функціонально розділений на три зони, кожна з яких отримала свою назву. Найбільше приміщення – «Медіа-Хол» – може вмістити більше ста людей, тож там відбуваються найрізноманітніші події: зустрічі, презентації, лекції, концерти. Тут у відкритому доступі для користувачів розміщені: книжковий фонд, який не лише закуповується бібліотечною системою, а й дарується видавництвами («Видавництво Старого Лева», «Кальварія» тощо), періодичні видання, CD- та DVD-диски (власне, лише у Медіатеці їх можна взяти, як і книгу, для перегляду на 2 тижні), а також комп'ютери з вільним доступом до інтернету. Так само тут є можливість організовувати виставки художніх та фото робіт або скористатись коворкінг-зоною.

Другий за розміром зал – «ГраVіта». Він ідеально підходить для проведення майстер-класів з невеликою групою до 20 осіб. Здебільшого в ньому проводяться навчання для дітей, оскільки приміщення виглядає досить різнобарвним та

цікавим, а також проводять час за настільними іграми, які відвідувачі можуть взяти у Медіатеці або принести з собою.

Третє приміщення спеціально облаштоване для кінопоказів та носить назву «Кіноплоща». Тут діє кіноклуб. Також тут дуже зручно проводити лекції, оскільки зал закривається з двох сторін, найбільш ізольований та оснащений спеціальною технікою і великим екраном.

Контактна інформація про організацію

📍 м. Львів, вул. Мулярська, 2А

☎ +38 063 320 0564

✉ lvivmediateka@gmail.com

📘 [lvivmediateka](https://lvivmediateka.org)

Контактна особа: Олена Боянівська

Результати — очікувані та неочікувані

За увесь час діяльності у Першій Львівській Медіатеці проводились літературні школи, презентації книг, майстер-класи, концерти, курси медіації, курси вивчення іноземних мов, поетичні вечори, обміни книг, одягу тощо.

З кожним роком Перша Львівська Медіатека розвивається все більше для своїх відвідувачів та завдяки їм. Сьогодні це не просто місце, де можна почитати книгу, а простір для культурного та інформаційного розвитку, а також місце, де можна комфортно та цікаво провести час. Особливих умов щодо користування медіатекою немає. Відвідування простору фактично не має обмежень, завітати сюди можуть всі охочі. Втім, одним із обмежень є час користування комп'ютером для ігор і соціальних мереж.

Найбільше серед відвідувачів закладу молоді, хоча багато також дітей, чію увагу передовсім привертають комп'ютери та згадана ігрова консоль. Відвідують медіатеку й літні люди, для яких, зокрема, організовують безкоштовні курси комп'ютерної грамотності. Відвідувачі часто приходять сюди, щоб просто почитати.

Серед пропозицій медіатеки є також можливість випити чаю чи кави, за благодійний внесок на розвиток простору.

Варто зазначити, що Перша Львівська Медіатека була лише першим кроком у перетворенні бібліотек міста на відкриті громадські простори, своєрідні центри освіти дорослих. Зараз у місті є 12 нових медіатек, проте мерія має на меті модернізувати всі міські бібліотеки. Також досвід медіатеки активно використовується в інших містах. Отже, можна стверджувати, що ця модель діяльності є ефективною і дієвою.

Фото 5

фото з архіву Першої Львівської медіатеки

Методика впровадження Угоди мерів в українських містах-підписантах

Фото 6
автор – Андрій Кирчів,
тренінг з розбудови
локального потенціалу
(проект ЄС «Угода мерів
Схід»), Київ.

Угода мерів – це найбільший у світі рух за збереження клімату та енергії на місцевому рівні. Угода мерів станом на сьогодні об'єднує понад 10 тисяч органів місцевого самоврядування (з них майже 300 – в Україні), які добровільно взяли на себе зобов'язання по досягненню кліматичних і енергетичних цілей. Підписанти цієї ініціативи зобов'язуються вжити заходів для досягнення мети скорочення викидів парникових газів у ЄС мінімум на 40% до 2030 року і виробити спільний підхід до вирішення проблеми пом'якшення наслідків зміни клімату й адаптації до них. Кожна громада, що взяла на себе ці добровільні зобов'язання, повинна упродовж двох наступних років розробити детальний «План дій зі сталого енергетичного розвитку та клімату» (ПДСЕРК), який що два роки підлягає моніторингу та корекції. По суті, такий План є стратегією сталого енергетичного розвитку громади, а отже, в умовах зростання вартості енергоносіїв та фізичного й морального зносу наявних систем життєзабезпечення на муніципальному рівні, є документом першочергового значення. Відповідно, така робота ви-

магає належним чином підготовленого місцевого потенціалу. Процес такого навчання, зокрема, забезпечує проєкт ЄС «Угода мерів Схід», що впроваджується в країнах Східного партнерства починаючи з 2011 року.

Організувала то проводила навчання Асоціація «Енергоефективні міста України».

Команда

Підготовкою і реалізацією програми займалися 6 фахівців, серед яких були як представники організації, що проводила навчання, так і зовнішні експерти, які були залучені спеціально для цієї навчальної програми. Варто зауважити, що команда складалась з експертів із різних сфер, і це допомагало краще охопити більше аспектів як під час формування програми, так і під час її втілення.

Практично від самого початку в команді навчальної програми склалися дружні, партнерські стосунки, ділова атмосфера та готовність до діалогу в ситуаціях, коли доводилося приймати складні рішення. Одним із приємних моментів було те, що всі члени команди після кожного циклу навчання аналізували досягнуті результати, спільно обговорювали прогалини та потенційні проблеми, що можуть виникнути під час наступного циклу. Такий підхід дав змогу постійно вдосконалювати програму і до того ж вносити необхідні зміни безпосередньо в процесі тренінгу. Надзвичайно важливим і корисним елементом усіх навчань став постійний зворотній зв'язок від учасників, завдяки якому краще пізнавалися потреби і запити ОМС у цій сфері.

Фото 7

автор – Андрій Кирчів,
тренінг з технічних та
фінансових питань щодо
впровадження Планів дій
для сталого енергетич-
ного розвитку (проект ЄС
«Угода мерів Схід»), Львів

Як була обрана тематика та чому саме ця

Починаючи з 2009 р. в Україні стрімко зростає кількість міст, що підписали Угоду мерів – ініціатива Європейської комісії, яка має на меті об'єднати європейські місцеві органи влади (муніципалітети) в добровільне утворення для спільної боротьби з глобальним потеплінням. Підписанти Угоди мерів беруть на себе добровільні зобов'язання випередити загальноєвропейські вимоги ЄС стосовно скорочення викидів CO₂ щонайменше на 20%, шляхом запровадження в себе енергоощадних заходів та поширення використання відновлюваних джерел енергії. Починаючи з 2015 р. Угода мерів з європейської переросла у глобальну, збільшивши горизонти планування до 2030 р. (мінус 40% викидів) та 2050 р. (мінус 80% викидів порівняно з показниками базового року). Кожне місто-підписант бере на себе добровільні зобов'язання щодо досягнення чи перевищення зазначених показників скорочення викидів, а також формування програми з адаптації своєї громади до зміни клімату. Для цього упродовж перших двох років після підписання місто повинно розробити ПДСЕРК, провести відкрите обговорення у громаді, прийняти його рішенням ради та надіслати на затвердження у спеціалізований Об'єднаний Дослідницький Центр при Єврокомісії на затвердження.

У процесі роботи та комунікації з містами-підписантами в Україні та інших країнах Східного Партнерства з'ясувалося, що їм критично бракує кваліфікованого власного кадрового потенціалу, здатного на впровадження локальної системи енергоменеджменту та інших завдань,

пов'язаних із запровадженням Угоди мерів, а також фінансових ресурсів для перелічених потреб. Починаючи з 2011 року, завдяки реалізації проекту ЄС «Угода мерів Схід», було запроваджено навчання, метою якого була підготовка фахівців на місцях, спроможних забезпечити якісне і вчасне виконання містами взятих на себе зобов'язань.

Для кого проводилось навчання

Оскільки міста, що підписали Угоду мерів, є в усіх без винятку регіонах країни (в т.ч. і на тимчасово окупованих територіях), то аудиторія, охоплена навчанням, була загальнонаціональною. До навчання були запрошені та відібрані муніципальні працівники, що займали посади енергоменеджерів, або ж виконували аналогічні обов'язки у своїх громадах, профільні заступники міських голів, економісти чи працівники фінансових відділів/департаментів та фахівці з комунікації.

Пошук учасників відбувався через адресну розсилку й оголошення на сайтах Асоціації «Енергоефективні міста України» (партнера міжнародного консорціуму, що впроваджує проєкт «Угода мерів Схід», і офіційної Національної структури підтримки УМ) та самого проєкту «Угода мерів Схід». Залежно від тематики тренінгу запрошення висилалися профільним працівникам муніципалітетів.

Головною мотивацією до участі у тренінгах було отримання необхідних знань для підготовки та впровадження ПДСЕРК, його подальшого розгортання у локальну стратегію сталого енергетичного розвитку та, через неї – доступ до потенційного зовнішнього фінансування (грантових коштів, кредитних програм МТД та інвестицій). Набуття таких знань було кроком до вмінь і навичок із розробки міжнародних проєктів та заявок на програми МТД, що давало сталість у роботі ОМС і поступове підвищення стандартів життя громад.

Загалом за період навчання, починаючи з 2011 р. для фахівців із 273 громад України було проведено 67 тренінгів, у яких взяли участь понад тисяча локальних спеціалістів (енергоменеджерів, або ж тих, що виконували аналогічні обов'язки у своїх громадах, профільних заступників міських голів, економістів чи працівників фінансових відділів/департаментів та фахівців з комунікації). Зазвичай на тренінгах було від 14 до 26 осіб.

Як було організовано навчання (методика, особливості, тощо)

Загальна тематика навчання – методика впровадження Угоди мерів в українських містах-підписантах УМ. Цикли навчання було поділено на чотири тематичні тренінги: «Вступ до процесу впровадження Угоди мерів: формування базового кадастру викидів (БКВ) та етапи розробки ПДСЕРК», «Забезпечення фінансування кроків із впровадження ПДСЕРК», «Підготовка моніторингових звітів з впровадження ПДСЕРК» та «Комунікаційна стратегія і кампанії з підвищення обізнаності у містах-підписантах УМ».

Під час навчання широко застосовувалися презентації, практичні заняття у групах, інтерактивні інструменти, дискусії, наводилися приклади з кращих практик у містах України та Європи, за можливості додатково запрошувалися відповідні фахівці з міських рад, де вже було впроваджено окремі комплекси заходів ПДСЕРК. Практичні завдання для учасників були сформовані таким чином, аби шляхи і методи їх вирішення мали прикладний характер при подальшій роботі на місцях.

Всі тренінги мали дводенні програми навчання з подальшим супроводом фахівців зі Служби підтримки в разі потреби через телефонні чи онлайн-консультації. Місця проведення занять за можливості були наближені до місця роботи учасників.

Учасники легко сприймали презентації, практичні приклади, роботу у групах, дискусії та розповіді колег із інших міст, запрошених для презентації своїх кращих практик, питання щодо проведення інформаційних кампаній та формування комунікаційних стратегій.

Важкими до сприйняття були для учасників виклади та вправи з обчислення БКВ, математичної частини розробки ПДСЕРК та фінансових механізмів забезпечення впровадження Планів.

Результати — очікувані та неочікувані

Незаперечним успіхом навчання було формування в ОМС т. зв. «енергетичних команд» і муніципальних працівників, що пройшли тренінги, які брали на себе впровадження системи енергоменеджменту в бюджетній сфері, розробляли та здійснювали кроки щодо імплементації ПДСЕРК, проводили системну інформаційно-просвітницьку роботу у громаді та займалися фандрайзингом для фінансування кроків з виконання зобов'язань у рамках Угоди мерів. У процесі навчання було забезпечено ключовий елемент успішного впровадження планів громад, охоплених проектом: підготовлено місцевий кадровий потенціал, здатний забезпечити вчасне, якісне і повне виконання завдань, закладених у ПДСЕРК.

Варто зауважити, що навчальна програма мала значний мультиплікативний ефект. Його можна розділити на дві складові – національний і міжнародний. На національному рівні інформація про комплексне навчання для персоналу ТГ, що підписали Угоду мерів, стимулювало інші міста долучитися до цієї глобальної ініціативи, оскільки стало зрозумілим, що з'явилася нагода не лише покращити екологічну ситуацію у своїх громадах, але й отримати для цього належний інструментарій та методологію, а також підготувати власних фахівців у цій царині, що в подальшому дотримуватимуться в роботі та підходах загальноновизнаних європейських стандартів. На міжнародному рівні, взявши до уваги успішність навчання та проаналізувавши потреби міст у впровадженні ПДСЕРК, Європейська комісія у 2015 р. ініціювала нову програму «Угода мерів – Демонстраційні проекти» зі значною грантовою складовою для відібраних у результаті конкурсу міст-учасників (в середньому до 800 тисяч євро для кожного) на впровадження матеріальних проектів, спрямованих на значне підвищення рівня енергоефективності у бюджетній сфері цих міст.

Контактна інформація про організацію

Асоціація «Енергоефективні міста України»

📍 м. Львів, вул. Б. Лепкого, 12, оф. 6

☎ +38 032 245 52 62

✉ office@enecities.org.ua

📘 energyefficientcities.enecities.org.ua

Фото 8

автор – Андрій Кирчів, тренінг з технічних та фінансових питань щодо впровадження Планів дій для сталого енергетичного розвитку (проект ЄС «Угода мерів Схід»), Львів

Втілення в життя основних акцентів у навчанні дорослих, спрямованих на особистісний розвиток та розвиток громади

Яворівщина – прикордонний адміністративний район Львівщини з найвищою кількістю та густотою населення. Регіон характеризується інвестиційною привабливістю. Залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій в економіку району активізувало підприємницьку діяльність, обсяги виробництва і створення нових робочих місць. За таких умов виникає необхідність у кваліфікованих працівниках, які володіють фінансовою грамотністю, уміють опанувати сучасне високотехнологічне обладнання, можуть швидко освоювати нові професії, володіють іноземною мовою, беруть на себе відповідальність тощо. Сьогодні для Яворівщини, як і України в цілому, надзвичайно актуальною є проблема формування соціально активних та відповідальних осіб із високим рівнем громадянської свідомості та патріотизму. Це можливо лише за умови впровадження ефективної системи освіти дорослих. Європейські країни пропагують різні системно-комунікаційні моделі, що інтегрують структуру, функції та організацію навчання дорослих із урахуванням місцевих умов, ментальності та мотивів переходу до суспільства знань у XXI ст. Беручи означені пріоритети за основу, Яворівщина формує РЕГІОНАЛЬНУ модель неформальної освіти впродовж життя.

Команда

Підготовкою та втіленням програми займалась громадська організація «Гостинець» з міста Новояворівськ: голова організації – Наталія Косик, Леся Більська – менеджер проєктів, Іван Більський, Микола Глова, Оксана Канус, Софія Роса-Лаврентій, Оксана Галаник, Марія Хоча, Наталія Дюг і Галина Рось.

Як була обрана тематика та чому саме ця

Основні акценти в навчанні дорослих у громаді було зроблено на особистісний розвиток жителів і розвиток громади. У навчанні дорослих пропонувалися різноманітні навчальні курси, майстер-класи, тренінги, театральні студії та навчальні екскурсії, розроблені представниками команди за результатами дослідження потреб жителів району. Нижче представлені тематики різних навчальних курсів, які були успішно апробовані у Новояворівському Центрі освіти дорослих та місцевих громадах Яворівського району впродовж 2011-2020 рр.:

- «Основи комп'ютерної грамотності»;
- «Географічні інформаційні технології для сталого розвитку громад»;
- «Англійська для життя»;
- «Основи підприємницької діяльності»;
- «Розвиток культурного простору. Історія та мистецтво»;
- «Формування освітньо-культурного простору громади»;
- «Інноваційні практики для музеїв»;
- «Розвиток зеленого туризму на Розточчі»;
- «Традиційна кухня»;
- «Громада якісних змін»;
- «Особистісний розвиток. Лідерство та команда»;
- «Свідоме громадянство»;
- «Стратегія розвитку освіти дорослих»;
- «Медіаграмотність»;
- «Розвиток місцевих мистецьких традицій».

Ці теми були розроблені представниками команди за результатами дослідження потреб членів громади. Водночас представники громади, що навчаються, закладають основи як свого успішного майбутнього, так і успішного майбутнього громади в цілому. Досягнення цих цілей є потенційно можливим завдяки реалізації комплексного підходу до питання освіти дорослих в Яворівському районі Львівської області, зокрема, через прийняття «Стратегії розвитку навчання дорослих у Яворівському районі», яка була затверджена на сесії Яворівської районної ради.

Учасники навчання

У навчальних заходах брали участь жителі Яворівського району дуже широкого вікового спектру: від 16 до 88 років. Вони представляли найрізноманітніші професійні групи та більшість населених пунктів району.

Ключовим мотивуючим фактором для учасників навчання було бажання змін, а також відчуття особистої вагомості у прийнятті рішень та реалізації різноманітних проєктів.

Учасники залучались на навчання через особистісний контакт, через знайомих, оголошення в громаді, оголошення у храмі, оголошення в інтернеті.

Як проходило навчання (методологія, особливості)

Під час навчання використовувались переважно інтерактивні методики навчання та практичні заняття.

Навчання відбувалось у приміщеннях музеїв, бібліотек, Народних домів, шкіл та у відкритих просторах.

Пересічна тривалість занять – від 1,5 до 6 годин. Тривалість навчального курсу – від 1 до 10 занять. Стандартна кількість учасників на заходах – від 12 до 30 осіб.

Учасники навчання здебільшого легко сприймали ігрові форми навчання та майстер-класи. Натомість їм було важко сприймати ті навчальні блоки, які передбачали особисту участь та взяття відповідальності за прийняття конкретних рішень. Часто непросто було добитись від учасників декларації готовності особистого вкладу у розвиток громади.

Результати — очікувані та неочікувані

Успішність навчання насамперед полягала у налагодженні комунікації у громадах, створенні ініціативних груп і спільній реалізації проєктів.

Соціально значущим результатом навчання стали згенеровані учасниками навчання ідеї стосовно того, як покращити життя в громаді. Потім ці ідеї переросли у спільно реалізовані проєкти в громадах.

Дуже вагомим результатом навчання було те, що після його завершення в багатьох населених пунктах були створені Центри освіти дорослих та Центри розвитку громад на базі музеїв, бібліотек, Народних домів та шкіл; започатковано проведення фестивалів, які стали традиційними щорічними; прийнято «Стратегію розвитку навчання дорослих у Яворівському районі», яка була затверджена на сесії Яворівської районної ради.

Чотири роки поспіль НУО «Гостинець» реалізовує програми мікрогрантів з підтримки навчання дорослих і розвитку громад для Центрів освіти дорослих, бібліотек, Народних домів, освітніх закладів і громадських організацій Яворівського району Львівської області. Важливими елементами діяльності були заходи, спрямовані на співпрацю з представниками місцевого самоврядування щодо реалізації «Стратегії розвитку освіти дорослих у Яворівському районі», що сприяло залученню ресурсів для освітніх потреб Центрів освіти дорослих. На основі досвіду організації підготовлено кейси з методології написання й імплементації Стратегії розвитку навчання дорослих.

Загальну атмосферу процесу навчання та його результатів найяскравіше передають цитати членів команди виконавців:

«Однозначно не буде просто. Наша діяльність сприяє змінам у громадах, тягне за собою позитивні зрушення, піднесення, реалізацію спільних ідей, об'єднання, вибудовування Стратегії розвитку. У своїй діяльності ми опиралися на окремі активності та спрямовували ініціативні групи на бачення цілісного майбутнього громади. Аналіз ресурсного потенціалу, оцінка сильних і слабких сторін – це моменти усвідомлення мешканцями великих можливостей. Реалізовані гуртом малі проєкти «перевірили» здатність людей бути громадою, не зупинятися на виконаному проєкті, а продовжувати діяти спільно, самостійно планувати і творити позитивні зміни».

«Ще один важливий момент. Якщо громада стає активною, ініціативною – вона неодмінно буде мати комунікаційні проблеми або внутрішні конфлікти. Ми пересвідчилися в цьому на власному досвіді. Причини різні. Від амбіцій мешканців, як-от «маю свою думку» до грубого втручання чиновників у справи громади. Але виконані спільні проєкти – це той соціальний «клей», що навіть після непорозумінь об'єднує. Парк, який насадили разом, нікуди не подівся, він розростається й демонструє результат спільної праці, «працює» на реалізацію нових ідей. Через подолання перешкод мешканці об'єднуються в справжню громаду, яка усвідомлює, що «моє місто чи село – також МІЙ ВЛАСНИЙ ДІМ».

Контактна інформація про організацію

Громадська організація «Гостинець»

📍 Львівська обл., Яворівський р-н,
м. Новояворівськ, а/с 40

☎ +380976689941

✉ gostynets@gmail.com

🌐 gostynets.ua

Навчання молодіжних працівників новостворених територіальних громад Запорізької області щодо методів активізації молоді громад

Реалізація цієї ініціативи стала розширенням і поширенням досвіду масштабної програми фонду «Ліга успіху», яка має офіційну назву «Розвиток громадської активності серед підлітків та молоді Запорізької області». Ця програма триває вже три роки, і в її межах тренери та ментори з усієї України проводять для запорізької молоді навчання на тему громадської та волонтерської діяльності. Оскільки у багатьох новостворених ТГ України наразі мало досвіду роботи з молоддю і досвідчених молодіжних працівників, то досвід роботи з молодіжними працівниками територіальних громад (ТГ) Запорізької області буде дуже корисним для широкого загалу. Адже для багатьох ТГ відсутність досвіду і кваліфікації у роботі з молоддю є гострою проблемою, через яку молодь в ТГ залишається осторонь від громадського життя, відчуває себе непотрібною та намагається виїхати зі своїх громад. Як показав результат проєкту, організаторам вдалося передати молодіжним працівникам ТГ досвід, приклади та натхнення у роботі з молоддю, завдяки чому вони ініціювали і продовжують втілювати в життя власні активності. Тож цей напрям роботи є дуже актуальним та перспективним.

Команда

Підготували та провели навчальну програму команда благодійної організації «Благодійний фонд «Імпульс.ЮА»: Микола Колодяжний, директор фонду, модератор навчання; Сергій Андрух, технічний директор фонду, координатор навчання; Олеся Лапікова, програмна директорка фонду, тренерка; Ірина Ярko, комунікаційна директорка фонду, тренерка.

Учасники навчання

Представники органів місцевого самоврядування, які працюють із молоддю та представники неурядових організацій.

Серед мотивів участі у навчанні, які вказували учасники, було зазначено:

- відсутність в ТГ спеціаліста, який міг би працювати з молоддю;
- пошук інформації про механізм створення молодіжної ради;
- пошук інформації про способи створення молодіжного хабу;
- отримання інформації про те, як можна залучити молодь до розвитку громади;
- пошук шляхів для реалізації потенціалу молоді ТГ;
- отримання корисної інформації для підтримки діяльності наявної молодіжної ради ТГ;
- знайомство й обмін досвідом із колегами з інших громад.

Для залучення потенційних учасників інформація про набір до проекту поширювалась через:

- пряму розсилку до ТГ, рад, голів ТГ;
- через розсилку серед НУО Запорізької області;
- через публікацію інформації у регіональних ЗМІ;
- через публікацію інформації на загальнонаціональних тематичних порталах, як-от «Гурт» та «Громадський простір»;
- через регіональний Центр розвитку місцевого самоврядування;
- через поширення інформації у соціальних мережах.

Як була обрана тематика та чому саме ця

У процесі створення та розбудови ТГ, що відбувається в Україні, багато напрямів роботи місцевим громадам доводилося вибудовувати з нуля. Зокрема – напрям роботи з молоддю, розвитку молоді та залучення молоді до соціально корисної, громадської та волонтерської діяльності. Досвідчених спеціалістів, які могли б працювати у цьому напрямі, у більшості ТГ немає. Водночас фонд «Імпульс.ЮА» має вже трирічний успішний досвід роботи з молоддю, а експерти фонду мають напрацювання і власні програми роботи з молоддю. Саме для передачі цього досвіду представники ТГ і організували таке навчання.

Як проходило навчання (методологія, особливості)

Під час навчання використовувалась низка теоретичних та практичних блоків, які були спрямовані на розвиток необхідних знань і навичок серед молодіжних працівників:

- дискусії стосовно розвитку неформальної освіти в ТГ, стосовно принципів роботи з молоддю, розвитку молоді через самоорганізацію та волонтерство, напрацювання ідей для реалізації в ТГ, планування власних заходів в ТГ;
- воркшоп «Як зацікавити молодь у навчанні та активності?»;
- менторство, наставництво, роль наставництва в становленні особистості;
- тренінговий блок «Інтерактивне командотворення»;
- тренінговий блок «Хитрощі оформлення грантової заявки»;
- міжнародні та національні ресурси для розвитку громадянського суспільства;
- що таке тренінг, структура тренінгу, необхідні компоненти.

Навчання проходило в аудиторіях Запорізької обласної універсальної наукової бібліотеки.

Загалом навчання тривало впродовж трьох днів приблизно 20 годин. Стандартна кількість учасників на заходах була 5 осіб.

Можна зазначити, що вся інформація, теоретична та практична, сприймалася учасниками навчання легко та позитивно. Найбільше зацікавлення в учасників навчання викликало представлення власного досвіду, а також інформація про можливі джерела фінансування для молодіжних ініціатив в ТГ. Також учасники дуже активно включалися до розробки ідей стосовно

заходів з активізації молодіжних ініціатив у ТГ. Велике зацікавлення в учасників викликала тема пошуку внутрішніх ресурсів ТГ для активізації роботи з молоддю. На думку представників ТГ, які взяли участь у навчанні, саме відсутність підтримки і ресурсів від ТГ часто стає на заваді ефективній роботі з молоддю в громадах.

Результати — очікувані та неочікувані

Проект приніс соціальну користь для ТГ, представники яких взяли участь у навчанні, зокрема:

- під час Школи були розроблені плани заходів з активізації молодіжного громадського руху в низці ТГ Запорізької області;
- за підсумками участі у Школі у низці ТГ Запорізької області відбулися заходи з активізації молодіжного громадського руху за участі понад 100 осіб;
- завдяки участі у проекті низка працівників місцевого самоврядування підвищили знання і навички у сфері активізації молодіжного громадського руху.

Після реалізації проекту команда отримала від низки ТГ пропозицію продовжити співпрацю, розширити охоплення подібним навчанням, провести більш масштабне навчання влітку 2020 року та поширити подібну діяльність на інші ТГ Запорізької області.

У Воскресенській ТГ в межах діяльності молодіжної ради «Нове покоління» був організований захід під назвою «Tell Me!» – «Скажи мені!», присвячений виявленню інтересів молодого покоління місцевої громади. Зокрема, йшлося про варіанти відпочинку, які молодь хотіла б організувати у місцевому будинку культури.

У Петро-Михайлівській ТГ розпочалося поширення серед молоді знань та практичного досвіду волонтерської діяльності у форматі «Школи волонтера». Разом із неформальним навчанням було реалізовано низку соціальних проектів у громаді через проведення акції «Добра справа».

У Плодородненській ТГ ініціювали проект «Дозвілля по-новому», спрямований на активізацію молоді, об'єднання молоді за інтересами та організацію цікавого способу дозвілля. Було проведено опитування стосовно формату і тематики заходів, які хотіла б відвідати молодь.

У Приморській міській ТГ у медіацентрі «Портал» був організований захід у форматі «світowego кафе», присвячений діалогу між місцевою владою та молоддю.

У Якимівській ТГ був організований цикл заходів з картування місць на території місцевої громади, де можуть бути розташовані різні цікаві об'єкти чи локації. Мета цієї ініціативи – заповнити місцевий простір різноманітними «цікавинками» та створити позитивну комфортну атмосферу.

За підсумками реалізації команда проекту здійснила аналіз результатів і дійшла, зокрема, до таких висновків:

- проект виявився потрібним та актуальним для ТГ Запорізької області;
- фонд продовжив працювати над пошуком ресурсів для подальшого проведення подібних заходів для цієї цільової аудиторії;
- під час проведення наступних подібних заходів необхідно шукати можливість для залучення більшої кількості учасників і більшої тривалості навчання для якісного охоплення навчанням максимальної кількості охочих представників ТГ.

Як показав проект, системна робота з молодіжними працівниками в ТГ є і залишатиметься актуальною.

Контактна інформація про організацію

Благодійна організація «Благодійний фонд «Імпульс.ЮА»

📍 м. Запоріжжя, пр. Соборний, 142

✉️ nnikkolo@gmail.com

☎️ +38 067 614 10 53

impulsua.org

Навчальна програма для осіб, що зазнали домашнього насильства

Сьогодні проблема домашнього насильства є досить поширеною у вимірі сучасного соціального простору, а також однією з найбільш розповсюджених у світі форм порушення прав людини. Домашнє насильство вважається серйозною проблемою в кожній країні, де вивчається це питання. Такого насильства зазнають жінки і чоловіки всіх вікових і майнових груп. Ця проблема викликає навколо себе неабиякий ажіотаж та потребує негайного вирішення. Дуже часто люди, яких ця проблема безпосередньо торкається, вважають її своїм особистим болем і намагаються вирішити її самостійно або ж просто змиритися із ситуацією. Люди, які зазнали насильства в сім'ї намагаються мовчати. Ймовірно, це можна пояснити страхом, що інші не повірять чи звинуватять, можливо, боязню ганьби для сім'ї або небажанням переживати жах та приниження знову і знову, тобто щоразу, коли доведеться комусь про це розповідати. Варто зазначити, що часто про домашнє насильство говорять на рівні поліцейських хронік та кримінальних новин. Сама проблема є прихованою і «соромною». Тому варто було повчитися новим підходам до висвітлення проблеми насильства, її профілактики та допомоги постраждалим. На нашу думку, на увагу заслуговує досвід БО «Світло надії» в цій сфері.

Команда

Навчальну програму підготувала Єфремова Юлія, соціальна працівниця БО «Світло надії».

Як була обрана тематика та чому саме ця

Навчальний курс охоплював питання розбудови муніципальної системи запобігання і протидії домашньому насильству. Програма стосувалася різних аспектів домашнього насильства: як розпізнати насильство, його види, цикл насильства, правові основи запобігання домашньому насильству.

Учасники навчання

Учасниками навчання переважно були представниці громадських, благодійних організацій та соціальних служб з різних міст України, які займаються проблемами домашнього насильства (Вінниця, Дніпро, Київ, Львів, Миколаїв, Полтава, Одеса, Харків, Костянтинівка, Краматорськ, Кременчук, Мелітополь, Покровськ, Северодонецьк, Херсон).

Значним мотивуючим фактором для учасників навчання був особистий досвід переживання домашнього насильства та бажання допомогти постраждалим. Для цього потрібно було навчитися ефективно взаємодіяти з різними службами, органами правопорядку та навчити постраждалих протидіяти домашньому насильству. Також учасники розуміли необхідність навчитись створювати групи взаємної підтримки, де можна було б отримувати інформацію, розуміння та допомогу у протидії насильству.

Одна з учасниць наводила випадок в Кременчуці, коли колишній чоловік прийшов до дружини з канистрою бензину та спалив її на роботі. Цьому передувало повідомлення в ЗМІ, що він вже приходив до неї на роботу, погрожував і намагався застосовувати силу. Але жодних дій вчинено не було, і це призвело до трагічних наслідків.

Учасники переважно залучались через оголошення в інтернеті.

Як проходило навчання (методологія, особливості)

Переважно навчання відбувалось у формі інтерактивних занять. Були також лекції, практичні вправи, симуляції, робота в групах. Відбувалось інформування про українські та міжнародні підходи до запобігання та протидії домашньому насильству. Також були організовані відвідування притулків, соціальних квартир, кризових центрів тощо. До того ж на навчанні були присутні працівники соціальних служб. Відбувалась своєрідна синергія можливостей громадських організацій і державних структур у запобіганні та протидії домашньому насильству.

Навчання проходило в навчальних аудиторіях, також відбувались виїзди в місця надання допомоги постраждалим.

Загалом програма навчання тривала 6 днів, і її пройшли 45 осіб.

Навчальний матеріал доволі легко сприймався учасниками. Максимальному засвоєнню інформації сприяла якісна програма та мотивація учасників. Цікавими були інтерактивні заняття, відвідування притулків, вивчення досвіду роботи соціальних служб і громадських організацій, які вже розвивають тему протидії домашньому насильству у своїх середовищах. Дещо важко сприймалися великі об'єми інформації та велика інтенсивність занять. Під час навчання були отримані відповіді на такі питання: ЩО робити? КУДИ звертатися? ХТО І ЯК має допомагати постраждалим та притягати кривдника до відповідальності?

Результати — очікувані та неочікувані

Результатом навчання стало створення групи взаємодопомоги постраждалим від домашнього насильства в Кременчуці. Група розпочала проведення регулярних зустрічей з певним колом клієнтів, кількість яких постійно зростає. Зараз відбувається підготовка інформаційної кампанії для того, щоб потенційні жертви домашнього насильства мали інформацію про діяльність групи й отримували інформацію про те, яким чином можна захистити себе.

Є плани зробити Центр допомоги жертвам насильства в Кременчуці, щоб його послугами могли користатися жительки району і цілого регіону. Оскільки для цього потрібні рішення органів місцевої влади, цей процес виявився досить довготривалим. Є сподівання, що вже у 2021 році в Кременчуцькому регіоні такий центр запрацює. Поки що функції Центру на громадських засадах виконує група взаємодопомоги.

Інформація про групу взаємодопомоги розповсюджується через інтернет, завдяки чому з'являється все більше однодумців. Мультиплікативність проекту є абсолютно можливою та дуже нагальною. Насамперед необхідно розповсюдити цей досвід у районних центрах і менших населених пунктах, адже в обласних містах зазвичай функціонують подібні групи підтримки, є центри допомоги та реабілітації осіб, постраждалих від домашнього насильства, а в районних центрах та селах це питання стоїть дуже гостро.

Контактна інформація про організацію

БО «Світло надії»

📍 м. Полтава, вул. С. Петлюри, 28А

☎ +38 094 869 42 40

✉ office@lightofhope.com.ua

Телефон групи взаємодопомоги постраждалим від домашнього насильства в Кременчуці:
+38 096 796 96 30

Фото 9

автор – Олександр
Волошинський, Семінар
для екскурсоводів з
надання послуг для осіб
з інвалідністю

Навчання членів ГО, екскурсоводів та музейних працівників наданню послуг у сфері туризму для осіб з інвалідністю

Востанні роки щораз більше звертають увагу на включення осіб з інвалідністю у всі сфери суспільного життя. Одним із аспектів, який потребує вдосконалення в Україні, є підготовка осіб, що працюють у сфері туризму, наданню якісних послуг особам з інвалідністю. На цей час спеціалізованої підготовки персоналу до надання будь-яких сервісів для осіб з інвалідністю в Україні немає. Отож громадські організації змушені власними силами та спираючись на особистий досвід розробляти навчальні програми та впроваджувати їх у життя через неформальну освіту для дорослих.

Оскільки громадська організація Товариство «Зелений хрест» є засновником руху доступного туризму та відпочинку в Україні для осіб з інвалідністю, то за 26 років діяльності вона накопичила достатньо досвіду для підготовки фахівців у цій сфері. Одним із елементів таких навчань є підготовка гідів та екскурсоводів.

Команда

Над втіленням навчальної програми працювала команда громадської організації «Товариство «Зелений хрест» та інших громадських організацій: Олександр Волошинський, Ярослав Грибальський, Наталя Курило, Любов Кукуруза, Світлана Світоч, Ірина Горинь та Андрій Мацелюх.

Як була обрана тематика та чому саме ця

Громадська організація «Зелений Хрест» з перших років свого існування займається проблемами включення осіб з інвалідністю в усі сфери суспільного життя. За плечима в організації проведення велопробігів, турів водного та гірського туризму для осіб з інвалідністю. Відповідно, проведення навчання для гідів та екскурсоводів, які б могли надавати фахові послуги особам з інвалідністю, є цілком логічним кроком у подальшій діяльності організації.

Учасники навчання

Учасниками навчання були працівники музеїв, гідів, екскурсоводів та представники неурядових організацій з 6 областей Західної України. Головними мотивуючими факторами для учасників навчання було бажання навчитись надавати послуги для осіб з інвалідністю, подолання власних психологічних бар'єрів під час спілкування з особами з інвалідністю, бути в тренді нових світових тенденцій, підвищення власного професійного рівня.

Оголошення стосовно набору на навчання здійснювалось через усі можливі канали, зокрема через Департаменти туризму та Департаменти культури ОДА. Великий вплив на залучення нових учасників мали відгуки попередніх учасників навчань у професійних мережах та поширення запрошень через авторитетних у своїй галузі осіб.

Фото 10

автор — Олександр Волошинський, Семінар для екскурсоводів з надання послуг для осіб з інвалідністю

Як проходило навчання (методологія, особливості)

Усі навчання проводились особами з багаторічним практичним досвідом роботи з людьми з інвалідністю, багато занять проводились особами з інвалідністю. До практичних занять залучалось не менше 10 незрячих осіб, не менше 10 нечуючих осіб та 5-8 осіб на візках.

Переважно навчання тривали 2-3 дні зі вступною теоретичною частиною стосовно культури спілкування з особами з інвалідністю та їх супроводом, правил надання послуг для осіб з різними видами інвалідності. Проводились навчання з мистецтва опису навколишнього простору та об'єктів для сліпонароджених клієнтів та стосовно особливостей роботи з нечуючими особами за відсутності жестового перекладача.

Важливим аспектом було пояснення учасникам навчання особливостей фізіології різних видів інвалідності, оскільки обмеження здоров'я впливають на процес надання туристичних та екскурсійних послуг, процес відвідування закладів харчування, туалетів тощо; як правильно планувати маршрути містом з урахуванням цих особливостей.

Друга частина навчання була практичною. В цій частині кожен учасник (або одразу всі, або по черзі) проводив індивідуальні екскурсії по музею чи місту спочатку особі з інвалідністю на візку, а пізніше незрячій та нечуючій особі. Постійно відбувалась фотофіксація або

відеофіксація з подальшим переглядом найважливіших моментів та обговоренням неточностей і помилок. Особи з інвалідністю висловлювали свою думку щодо дій кожної особи, з якою довелось працювати в парі, з акцентуванням на ті моменти, які можна/необхідно покращити. Дуже часто музеї надавали безкоштовно свої зали для проведення тренінгів та екскурсій. Ці зали були здебільшого архітектурно недоступні, отож учасники на практиці відчували, які ускладнення виникають для осіб з інвалідністю.

Оптимальна тривалість навчання становить 2-3 дні.

Стандартний розмір групи – 20-70 осіб (оптимальний розмір – 20-25 осіб). Загалом через навчання пройшло понад 300 осіб. Через двогодинні ознайомчі лекції пройшло понад 800 екскурсоводів (з 2011 до 2020 року).

Навчання змінювало погляд учасників на потреби осіб з інвалідністю та допомагало ліквідовувати психологічні бар'єри в спілкуванні з особами з інвалідністю різних видів. Позитивом було те, що запрошені на навчання особи з інвалідністю були позитивно налаштовані та з добрим почуттям гумору (без нарікань на власну інвалідність та з демонстрацією власної гідності та бажанням допомагати іншим). Учасникам навчання було складно зрозуміти, скільки ще потрібно змінювати в нашій країні та суспільстві для гідного проживання осіб з інвалідністю.

Фото 11

автор – Олександр Волошинський, Семінар для екскурсоводів з надання послуг для осіб з інвалідністю

Результати — очікуванні та неочікувані

Про успішність навчання найкраще можна сказати словами однієї з учасниць:

«Спогади мені показують, що 2 роки тому я пройшла тренінг з надання туристичних послуг для осіб з інвалідністю. Заодно вирішила ще раз повідомити, що в некарантинні часи я можу провести екскурсію для людей з інвалідністю. Часто на волонтерській основі. Маю для цього базу: з людьми на візках працюю з 2011 року. Будучи студенткою 2 курсу, разом з Товариством «Зелений хрест» і моїм інститутом складали рейтинг доступності готелів/закладів харчування на території міста, щоб під час чемпіонату Європи з футболу Львів був доступний для всіх. Пройшла окреме навчання щодо того, які норми мають бути дотримані. Якщо все ОК – об'єкт вносили до доступних. У 2017 р. була на семінарі для гідів, вчилася, як проводити екскурсії для незрячих, поки що не проводила повноцінно сама, але знаю всі правила. У 2018 р. відвідала тренінг з активного відпочинку для осіб з інвалідністю, практикували з незрячими, людьми на візках та глухими, з останньою категорією поки що не вмію працювати. У 2019 р. попрацювала з людьми з синдромом Дауна, можу проводити екскурсії. Для себе і для безпеки моїх туристів проходила курс медичної допомоги. Вважаю, що такий курс має пройти кожен. Планую нагадати собі знання і вміння, як тільки це можна буде. Ну і сама я – з інвалідністю, тому стараюсь скласти максимально комфортні маршрути, з можливістю перепочити і завжди попередньо перевіряю їх. Окремо хочу сказати: в багатьох з нас є свої потреби в плані здоров'я, які не завжди видимі. В таких випадках завжди необхідно поінформувати про це екскурсовода. Я теж ходжу на екскурсії, і гід не завжди може все врахувати, тому говорю сама, що мені треба в тінь, більше лавочок, відпочити, купити воду і т. п. Це краще, ніж коли з екскурсії вернетесь знесиленими і незадоволеними.»

Соціально значущим результатом навчання стало те, що учасники зрозуміли свою власну роль у зміні країни й отримали ще одну можливість відчувати себе потрібними в суспільстві через допомогу тим, хто такої допомоги потребує,

але не завжди її висловлює. Всі учасники відзначали великий поступ у власному професійному розвитку та впевненості у собі при наданні послуг групі чи особам з інвалідністю.

Цитата учасниці тренінгу Софії Дембіцької: *«Є речі, які ми сприймаємо як належне. І дуже часто не задумуємось над тим, який це великий дар бачити, говорити чи ходити. Ми скаржимося на затори по дорозі на роботу чи навчання і не уявляємо, яких зусиль прикладають люди з інвалідністю, щоб просто вийти зі свого дому. Ми кожного дня проходимо вулицями міста і не задумуємось, скільки тут створено перешкод на шляху для незрячих чи людей на візках. Ми, вміючи говорити і слухати, не вміємо розуміти один одного. І саме цього розуміння нас навчали на тренінгу «Надання туристичних послуг для осіб з інвалідністю». Бо тільки тоді, коли ти спробуєш показати незрячій людині красиву пам'ятку архітектури чи розказати нечуючій людині про те, що він бачить перед собою, приходить справжнє розуміння потреб цих людей.»*

Про діяльність організації «Зелений Хрест» в останні роки стало відомо більшості посадовців у сфері туризму національного та регіонального рівнів. Спільно з Національною туристичною організацією України просувається ідея обов'язкового навчання студентів сфери туризму та готельно-ресторанного бізнесу, яким чином надавати якісні послуги для осіб з інвалідністю. У багатьох обласних центрах під час навчання екскурсоводів на ліцензійних курсах використовують матеріали організації. Спільно з кількома університетами було підготовано та видано низку посібників з надання послуг у міському і сільському туризмі для осіб з інвалідністю.

Нині організація працює над тим, щоб у всі можливі стратегії, як національного, так і регіональних рівнів, а також у галузеві стратегії до 2027 р. включались розділи, які стосуються осіб з інвалідністю. Посібники з розвитку сільського туризму для осіб з інвалідністю, які були видані організацією «Зелений Хрест» перекладені на грузинську, румунську, латвійську, англійську та португальську мови.

Контактна інформація про організацію

Громадська організація «Товариство «Зелений хрест»»

📍 м. Львів, пр. Чорновола, 4/1

☎ +38 032 244 56 07

✉ office@gcs.org.ua

gcs.org.ua

Найсвіжіші посібники станом на 2020 рік можна подивитись за посиланням:

www.rt4all.net/uk/manual

Фото 12

автор – Леонід Єжуров,
Пікнік ідей в м. Херсон
під час святкування дня
міста.

Краудфаундинговий майданчик «Пікнік ідей»

У роботі з молоддю та старшим населенням у громадах часто зустрічаєшся з тим, що майже немає діяльності, яка була б цікава учасникам і могла б зібрати разом людей з різними життєвими пріоритетами. Пропозиції місцевої влади дуже часто не знаходять відгуку в серцях людей і є шаблонними. Практика залучення жителів до планування спільних заходів у громадах не є сталою, а здебільшого взагалі відсутня. У людей багато захоплень та ідей, які здатні об'єднати та зробити цікавим дозволя, налагодити соціальні зв'язки в громаді, проте часто ідеї залишаються нереалізованими, тому що відсутні навички донесення їх до всіх жителів громади і розуміння, де шукати ресурси для їх упровадження.

Одним з механізмів, який дозволяє реалізувати ці ідеї, є Пікнік ідей. Пікнік ідей функціонує у вигляді презентації ідей/ініціатив/проектів та їх народного фінансування. У Пікніку ідей беруть участь Ідейники (ті, хто презентує свою ідею) та Гості (жителі громади, в тому числі бізнес, сусіди, які можуть стати соціальними інвесторами та частково або повністю профінансувати ідеї). Цей формат дарує багато позитиву та має всі складові для того, щоб перетворитися на ефективний механізм згуртування громади. Це формат, коли можна цікаво провести час та поділитися з усіма тим, що тебе захоплює та надихає. І цей формат може бути актуальним як для міста обласного значення, так і для невеличкого села, де всі один одного знають. Можна сказати, що Пікнік ідей – це краудфаундинговий майданчик для людей, які прагнуть реалізувати власну ідею чи ініціативу та потребують ресурсів на втілення задуму. Перший захід «Пікнік ідей» було реалізовано в м. Херсоні в рамках фестивалю громадських ініціатив «Ucrazyans» (2018 р.). Далі формат вдосконалювався в рамках співпраці з громадами-партнерами програми «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (програма DOBRE). Останній «Пікнік ідей» реалізовувався як подарунок херсонцям на День міста (2019 р.).

Команда

Підготували та втілили ініціативу Глебушкіна Оксана, Дорофєєва Наталія, представниці ГО «Громадський центр “Нова генерація”» (м. Херсон).

Як була обрана тематика та чому саме ця

Спілкуючись з молоддю, жителями територіальної громади (ТГ), дізнаєшся, що є багато ідей, проте мало готовності до їх втілення через відсутність ресурсів для їх реалізації. Запропонований формат дає можливість самим авторам ідей виступити спонсорами в їх реалізації та отримати підтримку від жителів громади. Цей формат дозволяє не тільки отримати гроші для реалізації власної ідеї, а й презентувати свій проєкт, знайти однодумців та додаткові можливості. Як наслідок, у громаді збільшується кількість жителів, які більш відповідально ставляться до результатів спільної діяльності.

Як проходило навчання (методологія, особливості)

Використовувались групові консультації з авторами ідей, обговорення ідей, допомога у заповненні матриці ідей. Проводились індивідуальні консультації для підготовки короткої та яскравої презентації ідей.

Навчання відбувались на будь-якому відкритому просторі. У випадку неможливості зробити пікнік просто неба, можна використовувати приміщення будинку культури або зал бібліотеки.

Групова консультація тривала до 2 годин, індивідуальна – до 1 години. Свої ідеї мали змогу презентувати до 30 осіб. Стандартна кількість учасників на Пікніках ідей – від 10 до 50 осіб.

Переважаючі учасники навчання були заохочені потенційною можливістю реалізувати власну ідею. Найважче давався етап планування реалізації ідей. Спершу ідеї були досить глобальні та масштабні. Прописуючи план реалізації та опрацьовуючи план реагування на виклики, ідеї трансформувалися в більш реалістичні та практичні до реалізації. Під час індивідуальних консультацій важливо було ставити відкриті питання, спонукати розмірковувати про кожен крок реалізації ідеї.

Учасники навчання

Переважаючі навчанням була охоплена молодіжна аудиторія віком від 14 до 35 років, актив громади віком 35+, школярі, студенти, депутати ТГ. Головним мотивуючим фактором для учасників була можливість знайти фінансову підтримку на реалізацію власних ідей та отримати зворотній зв'язок від гостей Пікніку.

Інформування потенційних учасників здійснювалось через молодіжні ради, від знайомих до знайомих, через групи в соціальних мережах (для ТГ), через соціальні мережі, телебачення та ефіри на радіо (для міста, обласного центру).

Результати — очікувані та неочікувані

Після таких заходів спостерігається активізація жителів громади, переважно учасники готові підтримати проєкти не лише фінансово, а й іншими ресурсами – своєю волонтерською участю. Вони об'єднуються для реалізації цікавої ідеї, часто проводять додаткові заходи, щоб зібрати кошти на її реалізацію.

Завдяки цьому формату діяльності («Пікнік ідей») як інструменту локального краудфандингу та інструменту розвитку низового активізму було реалізовано низку соціально значущих ідей, результатами втілення яких користуються громади. Цей формат діяльності активно використовується молодіжними працівниками в 10 ТГ Херсонської області. Низка молодіжних структур вже самостійно проводить Пікнік ідей. Наприклад, молодіжна рада Асканія-Нова ТГ реалізувала Пікнік ідей до Дня молоді в 2020 році.

Загалом відбулось 5 заходів: три в ТГ в Херсонській області та два у Херсоні, 32 особи презентували власні ідеї, зібрано 23 276 грн на реалізацію ідей (6 800 грн – внески авторів ідей, 16 476 грн – внески гостей Пікніку ідей та залучено через додаткові заходи).

Результати проєктів «Пікнік ідей», які перемогли та були реалізовані:

- зібрано ресурси на створення костюмів для нової вистави інклюзивного театру, де акторами були діти з аутизмом та їхні батьки (м. Херсон);
- обладнано велопарковку біля місцевої амбулаторії в с. Музиківка;
- прибрано та частково облаштовано місцевий пляж у с. Тавричанка;
- встановлено сортувальні станції в групі дитячого садка (м. Херсон);
- придбано «крісло бажань», в якому кожен житель/кожна жителька ТГ може помріяти про громаду та залишити пропозиції місцевій владі.

Опис формату «Пікнік ідей»

Пікнік ідей – це дружня трапеза, яка функціонує у вигляді фінансової підтримки незалежних ідей та ініціатив. Пікнік ідей складається з Учасників Пікніку (їх називають Ідейниками) та Гостей. Залежно від кількості учасників формується розмір Банку. Гості Пікніку ідей також роблять свій внесок у майбутнє своєї громади.

Як проходить Пікнік ідей:

- Розпочинається все зі знайомства з Ідейниками/Ідейницями.
- Кожен з Ідейників/Ідейниць робить внесок у розмірі 100 гривень, таким чином формуючи Банк Пікніку ідей.
- Кожен з Ідейників/Ідейниць має до 7 хвилин на презентацію ідеї та ще 5 хв на питання-відповіді.
- Після презентацій відбувається голосування за найкращу ідею, яка буде профінансована з банку Пікніку ідей (за свій проєкт не можна голосувати).
- Після оголошення ідеї-переможниці ведучий оголошує гостям і потенційним інвесторам про можливість підтримати грошима ті ідеї, які, можливо, їм сподобались, але не перемогли у голосуванні.
- Всі, хто отримав часткове або повне фінансування на проєкти, мають до завершення Пікніку ідей сказати, коли вони будуть готові прозвітувати своїм інвесторам про результати свого проєкту/ідеї. Зазвичай реалізація проєкту відбувається протягом місяця.
- Завершується Пікнік ідей неформальним спілкуванням та частуванням смаколиками, під час якого всі його учасники можуть поділитись своїми враженнями та емоціями від події.

Пікнік ідей дає можливість його учасникам та учасницям:

- 1) отримати гарний досвід презентування своєї ідеї аудиторії;
- 2) створити платформу для комунікації;
- 3) отримати швидку фінансову підтримку дійсно зрозумілих та важливих ідей.

Поради послідовникам

Забезпечити широке інформування на етапі пошуку Ідейників та Ідейниць. Використовувати особисті зустрічі з потенційними учасниками, надихнути їх на виступ. Допомогти пропрацювати ідеї, зробити їх такими, які реально втілити в життя протягом короткого часу (1-2 місяці), надати консультації у підготовці практичного плану реалізації ідеї.

На етапі підготовки заходу залучити самих Ідейників та Ідейниць до запрошення гостей на захід, адже що більше прийде зацікавлених гостей, то більше проєктів можуть розраховувати на потенційну підтримку.

Важливо постійно пам'ятати, що відповідальність за реалізацію ідеї лежить на Ідейнику/Ідейниці. Доцільно тримати зв'язок з Ідейниками/Ідейницями, які отримали фінансування, щодо прогресу реалізації їхньої ідеї. Варто спільно з Ідейниками та Ідейницями запланувати публічну зустріч з обговорення вражень від реалізації ідей та отриманого досвіду.

Контактна інформація про організацію

Громадська організація «Громадський центр "Нова генерація"»

📍 73025 м. Херсон, вул. Пилипа Орлика, 28, оф. 22

✉ newgener93@gmail.com

📘 [newgeneration.kherson](https://www.facebook.com/newgeneration.kherson)

www.socioprostir.org.ua

Відеопрезентація формату «Пікнік ідей»

youtu.be/Qsba0mG6Z40

Пікнік ідей у Херсоні 14 вересня 2019 року

youtu.be/S6ukRnCcQWQ

Фото 13

автор – Леонід Єжуров,
Пікнік ідей в м. Херсон під
час святкування дня міста.

Пошук вирішення проблем територіальної громади через механізм публічних консультацій

Дуже актуальною в Україні є проблема відсутності належної двосторонньої комунікації між органами прийняття рішень в місцевому самоврядуванні та безпосередньо жителями громад, яких ці органи представляють. Органи місцевого самоврядування часто пропонують різні механізми співпраці з громадою, як от громадські слухання, обговорення, залучення громадськості до роботи комісій рад і виконкому, функціонування консультативних органів (зокрема громадських рад). Водночас більшість жителів громад, особливо в сільській місцевості, не вірять в ефективність діалогу з владою і в можливість на щось реально впливати, а також часто не мають належних компетенцій, знань та вмінь, аби вести дискусію з органами прийняття рішень на належному рівні. Як наслідок, великий масив проблем тактичного характеру не вирішується взагалі або вирішується малоефективно чи без врахування побажань населення. Особливо це стосується питань витрачання бюджетних коштів, благоустрою території населеного пункту, функціонування транспорту та систем комунікації (подача та відведення води, газопостачання, електромережі, збір, сортування та утилізація відходів і т. ін.), надання соціальних та культурних послуг.

Метою навчання була підготовка представників органів місцевого самоврядування, стейкхолдерів та мешканців громад в цілому до використання інструменту публічних консультацій для розв'язання вищезгаданих проблем, а також запровадження в обраних громадах цього механізму на постійній основі.

Навчання здійснювалось у рамках проекту «Програма сприяння громадській активності "Долучайся!"», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID).

Команда

Над втіленням навчальної програми працював Сергій Пасічник, координатор в Черкаській області громадської організації «Центр UA» (Центр спільних дій).

Як була обрана тематика та чому саме ця

Формат публічних консультацій дозволяє навчити, як представників органів прийняття рішень, так і активних жителів громади озвучувати наявні проблеми, формувати позицію різних цільових груп та визначати альтернативні шляхи вирішення конкретної проблеми.

Учасники навчання

Аудиторія учасників проєкту охоплювала широкі вікову групу від 20 до 60 років, яка була пропорційно представлена за гендерною ознакою. Переважно це були працівники бюджетної сфери, виконкомів сільських рад, представники місцевого бізнесу, пенсіонери та студенти. Географічно проєкт охоплював Білозірську ТГ (Черкаський район), Зорівську ТГ (Золотоніський район) та місто Черкаси.

Головним мотивуючим фактором для учасників насамперед було ознайомлення з успішними кейсами з життя інших громад, а також отримання чітких та зрозумілих рекомендацій щодо можливих альтернативних шляхів вирішення проблемних для громади питань.

Запрошення учасників на навчання здійснювалось переважно через соціальні мережі (Facebook), через особисті контакти з мешканцями ТГ та контакти з місцевою владою.

Фото 14

автор – Сергій Пасічник, с. Білозір'я, публічна консультація «Як має виглядати бренд Білозірської ОТГ».

Як проходило навчання (методологія, особливості)

Переважно це були теоретичні заняття з певними інтерактивними елементами (робота в групах, пленарна дискусія тощо). Заняття відбувались переважно в навчальних аудиторіях або актових залах.

Загалом навчання тривало протягом року. Щомісяця в кожній з трьох місцевостей відбувалася одна консультація тривалістю 2 години.

Загальна кількість учасників, яка була охоплена цим навчанням, склала орієнтовно 200 осіб.

Стандартна кількість учасників на кожному заході – від 12 до 25 осіб.

Учасниками навчання легко і позитивно сприймалися практичні рекомендації та успішні кейси з життя інших громад.

Важко сприймалися пропозиції самостійно формувати альтернативні проєкти рішень актуальних проблем і виключно теоретичні форми роботи.

Можна стверджувати, що навчання було успішним, оскільки для значної частини проблем, які опрацьовувались на консультаціях, було запропоновано дуже конкретні шляхи їх вирішення та розпочато реальний процес втілення цих рішень у життя.

Результати — очікувані та неочікувані

Жителі та жительки громад побачили, що можуть реально впливати на прийняття рішень місцевою владою.

Щодо низки проблем, які вивчалися під час консультацій, були напрацьовані спільні (вироблені органами місцевого самоврядування та жителями) проекти розв'язання проблем.

Дуже важливо, що за результатами реалізації проекту можна буде мультиплікувати як окремі успішні кейси розв'язання проблем, так і саму методологію публічних консультацій (яка часто суттєво відрізняється у різних громадських організацій).

Після завершення проекту відбулася низка позитивних моментів, які були реалізовані саме за методологією проекту.

У Черкасах було прийнято «Положення про публічні консультації», затверджено концепцію транспортної реформи та надано пропозиції стосовно моделі формування виконкому міської ради. В селі Білозір'я було напрацьовано пропозиції стосовно будівництва велодоріжок, визначено шляхи вирішення проблеми утилізації сміття та почато роботу над створенням бренду громади. В селі Зорівка було проаналізовано питання оптимізації мережі закладів освіти, подолання проблеми трудової міграції та започаткування громадського бюджету.

Загальні враження про навчання ключових виконавців проекту були дуже позитивними. Вони констатували зацікавленість подібною діяльністю і з боку органів влади, і з боку значної частини жителів громад. Втім, також можна констатувати низьку активність переважної більшості мешканців громад, особливо в сільській місцевості, та їх зосередженість на проблемах переважно побутового характеру. І до подібних дій необхідно бути готовими.

Контактна інформація про організацію

ГО «Центр UA» (Центр спільних дій)

☎ +38 066 217 24 55

✉ said_s@ukr.net

centreua.org

Фото 15

автор – Сергій Пасічник,
м. Черкаси, публічна
консультація «Кінотеатр
"Україна" в Черкасах: як
зробити комунальний
заклад прибутковим та
ефективним?»

Фото 16

авторка — Сюзанна Жуковська, серія тренінгів в рамках проєкту «Створюємо світ без бар'єрів» для працівників соціальної сфери та сфери адміністративних послуг Вінницької області.

Програма «Створюємо світ без бар'єрів»

Питання доступності середовища постійно піднімається представниками неурядових організацій та окремими активістами. Це відбувається, бо навіть маючи відповідні норми, достатньо детальне законодавство дуже часто у багатьох населених пунктах досі немає реальних змін, не робиться конкретних кроків для покращення ситуації щодо реальної безбар'єрності міст і створення комфортного середовища для реалізації прав осіб з інвалідністю як повноцінних особистостей.

Проблеми з доступністю або безбар'єрністю дуже часто виникають через те, що відповідальні особи або особи, які мають можливість впливу на це питання, не цілком розуміють важливість створення доступного середовища для осіб з інвалідністю або не володіють достатньою інформацією, яким чином можна змінити ситуацію.

Тож у рамках проєкту «Створюємо світ без бар'єрів» було проведено теоретично-практичне навчання для працівників різних сфер виконавчої влади з метою надати їм відповідні знання, які необхідні під час прийняття важливих рішень щодо доступності середовища. Також це навчання значною мірою сприяло зміні стереотипного мислення представників виконавчих структур щодо осіб з інвалідністю. В результаті навчання було сформовано команду осіб, які можуть надавали пропозиції або ж здійснювали свою професійну діяльність, орієнтуючись на принципи інклюзивного прийняття рішень.

Команда

Команда складалась із представниць і представників ГО «Гармонія» (м. Вінниця):

- Панасюк Раїса Василівна – керівниця програми;
- Чорнобривенко Олена та Микола – фасилітатори програми «Активні громадяни», які володіють сертифікатами Британської ради в Україні;
- Жуковська Сюзанна – тренерка з доступності та архітектурного аудиту, має міжнародний досвід, стажувалась у Польщі;
- Нецкіна Людмила – тренерка з формування інклюзивного простору, має міжнародний досвід, стажувалась у Латвії.

Як була обрана тематика та чому саме ця

Темою навчання було створення доступного середовища для маломобільних груп населення та прийняття інклюзивних рішень через підвищення якості надання соціальних послуг.

У багатьох представників влади, працівників різних сфер – судової, освітньої, медичної, спортивної, комунальної, будівельної – тощо існує стереотипне сприйняття інвалідності, внутрішній страх перед людьми з інвалідністю, відсутність знань та навичок у налагодженні контакту з ними та врахування їхніх потреб. У сьогоденних умовах дуже важливо працювати над зменшенням впливу інституційних бар'єрів, коли в прийнятті рішень і галузевих програм не враховуються потреби людей з інвалідністю, а брак знань та навичок не дають належним чином розвиватися соціальній сфері та вчасно і якісно відповідати на виклики часу щодо впровадження сучасних стандартів надання соціальних послуг.

Учасники навчання

Учасниками навчання були, насамперед, працівники соціальної сфери, управлінь соціального захисту, територіальних центрів, «Прозорих офісів» з міст та районів Вінницької області, люди з інвалідністю, молодь з програми «Відповідальність починається з тебе».

Ключовим мотивуючим фактором для учасників навчання було підвищення власної кваліфікації під час взаємодії з людьми з інвалідністю з метою врахування їхніх потреб. Навчання проводилось у рамках спільної програми з Департаментом соціальної та молодіжної політики Вінницької облдержадміністрації і, відповідно, департамент здійснював адресну розсилку в інтернеті з метою запрошення на навчання зацікавлених осіб.

Як проходило навчання (методологія, особливості)

Під час навчання комбінувалась як теоретична (лекційна), так і тренінгова форма викладання. Була велика кількість практичних завдань, практикумів тощо. Велике зацікавлення учасників навчання викликав практичний кейс «Школа аудитора доступності».

Основним місцем проведення навчання був Центр реабілітації «Гармонія». Окрім цього, проводилися виїзні оглядові екскурсії з обміну досвідом.

Тривалість навчання для конкретного учасника складала 3 дні. Загальна кількість учасників навчання – близько 250 осіб.

Стандартна кількість учасників на навчальних заходах становила 25–30 осіб.

Легко учасниками навчання сприймалися ігрові та тренінгові форми роботи, практикуми.

Важко сприймалися питання, які були пов'язані з архітектурними аспектами безбар'єрності, особливостями взаємодії з людьми з різними типами інвалідності, необхідністю зміни стереотипів.

Дуже важливо, що значною мірою навчання проводили тренери з інвалідністю, тож вони могли дуже фахово окреслити потреби людей з інвалідністю та донести цю інформацію до учасників навчання. Участь тренерів з інвалідністю значною мірою зробила це навчання успішним.

Результати — очікувані та неочікувані

В українському суспільстві переважає медична модель інвалідності, яка трактує людину з інвалідністю як особу, яку головне вилікувати, а вже потім вона може жити, навчатись тощо. Натомість важливо формувати соціальну модель, за якою головне — нівелювати зовнішні бар'єри в суспільстві, як-от архітектурні, інформаційні, інституційні і т. ін., які створюють серйозні обмеження для людей з інвалідністю в їх самореалізації. Результатом навчання було:

- зміна в учасників сприйняття людей з інвалідністю та розуміння соціальної моделі навколишнього простору, його впливу на осіб з інвалідністю;
- розуміння найкращих моделей навколишнього простору, які сприяють соціалізації та адаптації в суспільстві людей з інвалідністю.

Після завершення навчання відбулася низка важливих позитивних подій, зокрема:

- учасники напрацювали власні плани з отриманням зворотного зв'язку колег щодо застосування знань, набутих під час навчання (практикум за місцем роботи кожного учасника, презентація напрацювань);
- проведено низку консультацій щодо написання грантових заявок на реалізацію програм і проєктів з урахуванням потреб осіб з інвалідністю.

Контактна інформація про організацію

ГО «Гармонія»

(повна назва — Громадська організація молоді з обмеженими фізичними можливостями «Гармонія»)

📍 м. Вінниця, вул. Винниченка, 5

☎ +380675245655

✉ vin.ngo.harmony@gmail.com

Фото 17

фото з архіву ГО «Гармонія», форум «Створюємо світ без бар'єрів».

Стимулювання участі громадян у місцевому самоврядуванні та підвищення рівня їх залучення до прийняття рішень у громадах

Недостатній рівень обізнаності жителів щодо їхніх прав та обов'язків, а також щодо різного роду механізмів громадської участі призводить до серйозної пасивності суспільного життя, а часом і його повної відсутності. Причиною цього є, зокрема, слабка комунікація між жителями громад та місцевим самоврядуванням. Крім того, переважна більшість громадських організацій, які повинні представляти інтереси пересічних громадян, не реалізують на 100% свій потенціал через відсутність інформації про вже прийняті локальні нормативно-правові акти, що регламентують таку можливість, а також через відсутність навичок використання наявних інструментів. Відносно низький відсоток організацій вміє проводити повноцінні адвокаційні кампанії, що забезпечили б реальні зміни на місцях. За таких умов важливим є навчання місцевих активістів чіткому формуванню проєктних ініціатив, а також оволодінню навичками використання інструментів локальної демократії для втілення в життя позитивних змін у громадах.

Отож основною метою цього навчання було створення дієвих підходів та механізмів до розвитку громад і налагодження співпраці між представниками органів місцевого самоврядування та громадських активістів. Проєкт передбачав освітній компонент, реалізацію спільних завдань відібраними шляхом конкурсу командами, а також надання можливості вирішення локальних проблем у цільових громадах через реалізацію адвокаційних кампаній. Склад кожної окремої команди включав пропорційну кількість громадських діячів та представників органів місцевого самоврядування. Метою навчання було, зокрема, налагодження комунікації між представниками ОМС та громадськістю. Участь у проєкті брали посадовці, депутати місцевих рад, активна молодь та представники громадських організацій.

Ця діяльність здійснювалась у рамках проєкту «Через громадську участь до участі в управлінні громадою», який реалізовувався в межах Програми ООН із відновлення і розбудови миру за фінансової підтримки Європейського Союзу.

Команда

Навчальну програму підготували члени громадської організації «Точка доступу» з міста Краматорськ: Анастасія Прокопенко, Світлана Агаджанян, Катерина Жемчугова та Ольга Попченко.

Як була обрана тематика та чому саме ця

Тематикою навчання дорослих було стимулювання участі громадян у місцевому самоврядуванні та підвищення рівня залучення вразливих категорій громадян до прийняття рішень у громадах.

Ця тематика була обрана відповідно до запитів громад, оскільки згідно з попередньо проведеними дослідженнями в багатьох ОТГ є серйозні прогалини в ефективному використанні інструментів участі, насамперед тому, що немає практичного досвіду. З цієї причини об'єднані громади не проявляють великої активності у цьому напрямі. Отож через це навчання ми хотіли зробити так, щоб вони усвідомили важливість інструментів участі, донести до людей знання і практичний досвід з цього питання.

Учасники навчання

У навчанні брали участь 5 команд з 5 цільових громад: м. Покровськ, Мангушський район, Нижньодуванська ОТГ, м. Світлодарськ, смт Мілове. До складу кожної команди за умовами навчання входили представники органів місцевого самоврядування (управління соціального захисту, внутрішньої політики тощо) та громадські активісти. Жінки та чоловіки були представлені рівномірно, середній вік учасників – 35–40 років.

Ключовими мотивуючими факторами для учасників навчання були можливість обміну досвідом з учасниками з інших громад, спілкування з представниками місцевого самоврядування та активістами, прагнення зробити щось разом, розрахунок на довгострокову співпрацю у майбутньому, бажання отримати досвід взаємодії, нові знання та навички.

Учасники залучались на навчання здебільшого через поширення інформації в соціальних мережах, через групи громадської безпеки та соціальної згуртованості, через місцевих активістів, представників громадської ради при обласній державній адміністрації.

Як проходило навчання (методологія, особливості)

Навчальний курс складався з трьох тренінгових блоків: «Механізми громадської участі на місцевому рівні», «Локальний аналіз для розвитку громад», «Адвокація, або як впливати на розвиток громади».

Використовувались як активні форми занять, так і теоретичний підхід. Крім того, учасників познайомили з позитивним досвідом використання інструментів участі України та Польщі. Також відбувався постійний супровід роботи команд в онлайн-форматі фахівцями з упровадження інструментів участі.

Навчання проходило переважно в аудиторіях, але часом використовувався і відкритий простір.

Загальний курс навчання складався з трьох триденних тренінгів (тривалість занять – 8 годин кожного дня).

Загалом навчанням було охоплено 16 осіб.

Легко учасниками навчання сприймалась тематика локального аналізу, проведення адвокаційної кампанії, а також командна робота і міжгрупова комунікація.

Досить складно відбувалось предметне ознайомлення з інструментами участі: часом учасникам важко було зрозуміти методологію тих інструментів, з досвідом втілення яких їх ознайомлювали. Також непросто відбувалось творення власних інструментів (розробка положень та методології).

Фото 18

авторка – Анастасія Прокопенко. Тренінг «Механізми громадської участі на місцевому рівні», Святогірськ.

Результати — очікувані та неочікувані

В результаті проведення навчання з'явився позитивний досвід співпраці місцевого самоврядування та громадян, є впевненість, що разом можна робити багато корисних речей для громади. Успішна практична діяльність НГО у взаємодії та за підтримки органів місцевого самоврядування може стати гарним прикладом для інших організацій, волонтерських та ініціативних груп. Цей фундамент можна використувати у власній роботі, але з урахуванням потреб, які наразі існують у громаді.

Через локальний аналіз громадяни відчули можливість впливу на владу, в багатьох громадах (використовуючи, зокрема інструменти локального аналізу) влада часто запитує жителів про їхню думку перш, ніж щось робити.

Користь навчання полягає в тому, що отримані знання змогли стати фундаментом для початку продуктивної співпраці, обміну досвідом та контактами, створенню партнерств для налагодження відкритого діалогу між представниками влади та місцевими жителями. Таке розуміння надає можливість побудувати відносини для результативної співпраці, згуртованості, розбудови та покращення життя в громадах. Поєднання поданої теорії з можливістю застосувати знання на практиці дає змогу всім учасникам та учасницям у рамках навчання та після його завершення почати впровадження громадських ініціатив для підвищення безпеки, покращення життя, вирішення нагальних питань та проблем, що наразі існують у громадах.

За результатами проведеного навчання розроблена чітка методологія та алгоритм дій: спочатку відбувається ознайомлення з певними інструментами та досвідом їх використання, потім — ознайомлення з адвокаційною кампанією, яка дає розуміння того, яким чином боротись за їх впровадження, і нарешті — реальне втілення в життя різного роду інструментів участі. Ця методологія дає широкі можливості для реалізації інструментів участі в багатьох регіонах.

Після завершення діяльності органами місцевого самоврядування, які делегували учасників

на навчання, було прийнято низку Програм, зокрема рішенням чергової сесії Нижньодуванської ОТГ №47/3 від 04 серпня 2020 року була прийнята Програма «Спорт-2020», розроблена командою Нижньодуванської громади у партнерській роботі з органами місцевого самоврядування та експертом, залученим командою громадської організації «Точка доступу». Зараз команда організаторів тримає зв'язок з учасниками та учасницями. Наразі триває обговорення концепції окремого документа, який сприятиме організації та покращенню умов дозвілля для різних вікових груп — жителів Нижньодуванської громади.

Також у результаті перемовин з органами місцевого самоврядування та залученими експертами 17 серпня 2020 року на загальне обговорення була представлена «Програма вдосконалення інструментів підтримки культури, дозвілля та спорту на території Покровської сільської ради на 2020 рік», розробником якої стала Покровська сільська рада у співпраці з ДонДУУ та громадською організацією «Точка доступу».

Найкраще атмосферу та результати навчання могли передати враження учасників. Наводимо відгук учасника з Мангуша:

«Було легко та цікаво працювати з командами, які чи не вперше долучились до навчання та й ще у форматі, коли органи місцевого самоврядування та громадські активісти мали знаходити спільні шляхи вирішення локальних проблем. Розроблена методологія навчання дозволяє чітко визначити індикатори та запланувати досягнення певних показників. Практична частина навчання (проведення локального аналізу та впровадження адвокаційних планів) дозволила максимально відпрацювати отримані знання під час навчальних заходів. Через карантинні обмеження частина активностей, пов'язаних з консультаціями та супроводом, довелося переводити в онлайн, що мало певні складнощі та нюанси. Але загалом усе вдалося!».

Контактна інформація про організацію

Громадська організація «Точка доступу»

📍 м. Краматорськ, бул. Машинобудівників, 28

☎ +380503686074

✉ tochkadostupugo@gmail.com

🌐 dostupoint

Фото 19
авторка — Анастасія Прокопенко, Тренінг
«Механізми громадської участі на місцевому рівні»,
Святогірськ.

Центр Шептицького Українського католицького університету як інноваційна платформа неформальної освіти для культурних і креативних індустрій

Одним із серйозних наслідків збройного конфлікту на сході України є посттравматичні синдроми учасників АТО/ООС, волонтерів і внутрішньо переміщених осіб. Наведена нижче методологія навчання спрямована саме на подолання цих синдромів через інноваційні кроссекторальні мистецькі та освітні форми. Раніше в Україні не було проєктів, які займалися цілісним дослідженням психологічних наслідків конфлікту із залученням учасників АТО/ООС, постраждалих від конфлікту людей, аналітиків конфлікту, активної творчої молоді та їхнім втіленням у театральні форми з прем'єрними показами та гастрольною перспективою.

Варто зазначити, що концепція навчання – творення театральної вистави – через фокус-групу та тематичний публічний лекторій стала дуже інноваційним підходом. Це дозволило всесторонньо охопити різні форми навчання, поєднати теорію з практикою та сформувати сприятливе середовище для міжособистісного спілкування. Результатом цього навчання було створення першої в Україні пілотної освітньої платформи, яка би включала:

- лекційний курс, покликаний допомогти творчим людям опанувати базові знання з розвитку культурних індустрій, креативного мислення та розробки бізнес-моделей для культурних проєктів;
- практикум, спрямований на занурення у тему освітньої платформи (пілотною темою стала «Творення в часі війни»);
- створення театральної вистави за мотивами повісті Клайва Льюїса «Листи Крутения» за участю професійних і непрофесійних акторів;
- публічні лекції учасників АТО/ООС та людей, постраждалих від конфлікту.

Кейс-стаді було розроблене в рамках кроссекторальної діяльності Центру Шептицького, яка має на меті залучення різних культурних інституцій до створення якісних мистецьких продуктів. Проєкт реалізовувався спільними зусиллями команди Центру Шептицького та Шкільного Театру УКУ «На Симонових стовпах». Проєкт був фінансово підтриманий Українським культурним фондом та ресурсно підтриманий Українським католицьким університетом.

Команда

Навчальну програму підготувала команда з Українського католицького університету:

- Яськів Олег – директор культурно-інформаційного Центру Шептицького;
- Кучерявий Юрій – менеджер з культурних подій Центру Шептицького;
- Шигимага Лідія – менеджерка з комунікацій Центру Шептицького;
- Худзик Євген – художній керівник шкільного театру УКУ «На Симонових стовпах».

Як була обрана тематика та чому саме ця

Освітні тенденції XXI сторіччя вказують на те, що система вищої освіти потребує перегляду. Університети й освітні центри постали перед запитом нових підходів до навчання, які дадуть відповіді на нові виклики, зокрема: розширення вікового діапазону студентів, скорочення тривалості навчання, підвищення мобільності викладачів та студентів, впровадження дистанційних і модульних форм навчання тощо. Центр Шептицького як складова Українського католицького університету за останні три роки став унікальним місцем на культурній мапі Львова, яке притягує інтелектуальні та культурні ініціативи кращих академічних інституцій, громадських організацій, експертів і тренерів. Завдяки політиці відкритості, служіння та довіри, яка культивується в Українському католицькому університеті, а також численним реалізованим культурницьким та освітнім проектам, Центр Шептицького у сприйнятті громадськості став ідеальним місцем для лекцій та дискусій, презентацій та майстер-класів, художніх виставок і клубів за інтересами, тобто перехрестям ідей, мистецьких ініціатив та освітніх експериментів.

Учасники навчання

Особливістю проекту стало формування фокус-групи учасників (40 осіб), які стали не лише слухачами публічного лекторію, але й співтворцями та співучасниками театральної драми, взяли участь у всіх творчих та репетиційних процесах. Важливо зазначити, що більшість учасників фокус-групи не були професійними акторами і долучилися до світу театру вперше.

Цільовою аудиторією кейсу стали люди віком від 20 до 50 років, які прагнули отримати нові знання в царині культури та менеджменту, змінити фах роботи, створити горизонтальні партнерські стосунки, заснувати нові стартапи у сфері культури. Переважно це люди, які вже мали вищу освіту, але прагнули покращити свої знання в інших сферах. Проте результатами проекту скористалася значно ширша аудиторія – ті, хто хоче розвиватися у культурних індустріях, кого цікавить мистецтво та його перетворення у сталі успішні продукти.

Учасниками стали мешканці Львова та інших регіонів країни. Ключовими мотивуючими факторами для учасників були унікальність тематики лекторію, публічний вимір лекторів та експертів, гнучкі форми навчання, високий професійний рівень технічного забезпечення, комфортність публічного середовища.

Також важливим мотивуючим фактором було залучення учасників до театального процесу: учасники брали участь у репетиціях і театальному дійстві та в обговоренні етапів постановки.

Слухачі курсу публічних лекцій та майстер-класів отримали навички з написання бізнес-планів власних культурних ініціатив.

Комунікація з учасниками з постконфліктним синдромом здійснювалась через військових капеланів та ветеранів АТО/ООС, які були учасниками проекту. Фокус-група (40 осіб) була відібрана шляхом онлайн-реєстрації на підставі мотиваційних онлайн-анкет. В анкетах був відображений їхній освітній та художній досвід, а також мотиваційна складова.

Як проходило навчання (методологія, особливості)

Учасники стали слухачами публічних лекцій, учасниками майстер-класів з театрального мистецтва та написання бізнес-планів у культурних індустріях. Вони також брали участь у театральному процесі: були акторами, танцівниками, творцями музичної партитури при створенні вистави, брали участь в обговоренні усіх етапів постановки (сценарій, художнє та музичне вирішення тощо).

Навчання проводилось у конференц-залі, аудиторіях та відкритих соціальних зонах.

Навчання тривало три місяці і завершилося прем'єрою театральної вистави. Фокус-група налічувала 40 осіб. Слухачами публічних лекцій стали понад 200 осіб. 40 учасників фокус-групи є максимальною кількістю для досягнення ефективності тренінгових практик. Кількість слухачів публічних лекцій не має чітких меж і може лімітуватися лише можливостями конференц-залів. Але оптимальною є кількість до 50-100 осіб на лекції.

Дуже важливим та позитивним аспектом для учасників навчання було усвідомлення своєї участі в унікальному процесі, спілкування з відомими та авторитетними спікерами та експертами, можливість взяти участь у дискусіях, рефлексувати на складні й болючі теми. Дещо складно для учасників було увійти в театральний процес та інтенсивність навчання.

Контактна інформація про організацію

**Культурно-інформаційного Центр
Шептицького Українського католицького
університету**

📍 м. Львів, вул. Стрийська, 29А

☎ +380322409493

✉ sheptytskycenter@ucu.edu.ua

center.ucu.edu.ua/

Результати — очікувані та неочікувані

Основним очікуваним позитивним результатом навчання стало завершення навчання постановкою вистави та реалізація всіх запланованих лекцій і майстер-класів.

Соціально значущим результатом навчання став публічний лекторій «Творення в часі війни» з залученням провідних експертів та свідків конфлікту.

Мультиплікативність проєкту була продемонстрована через створення репертуарної театральної вистави «Крутень» Шкільного театру УКУ «На Симонових стовпах», через публічні лекції, які були записані на відео та поширені через Youtube-канал Центру Шептицького, внаслідок чого аудиторію було значно розширено.

Після завершення навчання було розпочато співпрацю з експертами у сфері культурних та креативних індустрій і досягнуто домовленості про подальшу співпрацю з ними у напрямі створення авторських курсів (циклів публічних лекцій) для розвитку платформи неформальної освіти.

Варто зауважити, що платформа неформальної освіти у формі поєднання Публічного Лекторію та Театрального Практикуму, об'єднаних єдиною тематикою (у цьому проєкті — «Творення в часі війни») була здійснена в Україні вперше і показала високу ефективність та соціальний вплив.

Фото 20

автор – Олександр Урбан,
вистава «Крутень» за
мотивами твору Клайва
Льюїса «Листи Крутеня».

Як зробити громаду видимою

Проблема, яку намагалися вирішити організатори через проведення цього навчання – зменшення кількості дорожньо-транспортних пригод (ДТП) за участю пішоходів та велосипедистів у Кіровоградській області з причини їх недостатньої видимості у вечірній час доби та за умов поганої видимості.

Відомо, що ця проблема є дуже серйозною не лише в Кіровоградській області, а й у всій Україні. Негативні, а інколи трагічні наслідки ДТП, в які потрапляють пішоходи та велосипедисти з причин поганої видимості, артикулюють до високої актуальності цієї проблеми та необхідності пошуку різноманітних шляхів її вирішення.

Зокрема, метою цього навчання було поширення культури безпеки та моделей поведінки учасників руху через використання світловідбивачів пішоходами та велосипедистами.

Ця діяльність відбувалася й відбувається нині в межах низки проєктів («Світлячки», «Будь видимим» та «Амбасадори безпеки»).

Команда

Ініціативу підготувала та реалізувала команда громадської організація «Агенція сталого розвитку «Хмарочос» (м. Кропивницький): Ірина Ткаченко, Сергій Ткаченко та Анна Ліщина.

Як була обрана тематика та чому саме ця

Тематикою цієї ініціативи була обрана безпека дорожнього руху, безпекові практики використання світловідбивних систем захисту для пішоходів та велосипедистів, у першу чергу дітей шкільного віку та їх батьків (Програма з підвищення безпекової культури пішоходів та велосипедистів «Будь видимим»).

Актуальність теми безпеки дорожнього руху, зокрема безпеки пішоходів та велосипедистів, зумовлена невтішною статистикою дорожньо-транспортних пригод за участю цих вразливих категорій учасників дорожнього руху. Так, у 2019 році згідно зі статистичними даними Департаменту патрульної поліції України, було травмовано через наїзд транспортним засобом 8 005 пішоходів (із них загинула 1 261 особа) та 1 392 велосипедистів (із них загинуло 223 особи). На жаль, частина із них – це діти.

Частою причиною того, що пішоходи та велосипедисти стають жертвами ДТП, є недостатня видимість пішохода чи велосипедиста водіями у темний період доби та/або за умов недостатньої видимості (через атмосферні явища, неефективні або відсутні системи вуличного освітлення тощо). Простим способом підвищення видимості пішоходів та велосипедистів є носіння ними спеціальних світлоповертальних елементів (брелетів, брелків, жителів тощо), які в декілька разів збільшують їх видимість. Часто їх називають флікерами. Статистика країн, де носіння світлоповертальних елементів пішоходами та велосипедистами є обов'язковим, засвідчує зниження подібних ДТП у 6-7 разів. Світлоповертальні елементи на одязі чи велосипеді у відбитому світлі фар дає змогу водіям побачити пішохода чи велосипедиста на відстані в 200 метрів, а при дальньому світлі – 400 метрів. Якщо пішохід чи велосипедист не використовує такі елементи, то за несприятливих умов його видимість водієм може знизитися до 30 метрів. Враховуючи, що дитина може раптово вийти на дорогу, такої відстані може бути недостатньо для вчасної зупинки автомобіля задля уникнення наїзду. Натомість, відстань у 200 метрів, а тим паче у 400 метрів у випадку використання дальнього світла фар, достатня для вчасної реакції водія на раптову появу пішохода на проїзній частині.

Учасники навчання

Основна аудиторія навчання – це люди, які працюють із дітьми, зокрема можуть у межах своєї професійної діяльності розказати дітям про необхідність використання світловідбивних елементів та пояснити, як їх правильно й ефективно носити. Це педагогічні працівники загальноосвітніх шкіл міста Кропивницький та Кіровоградщини, працівники дитячих бібліотек, центрів дитячої творчості, працівники патрульної поліції та ювенальної превенції. І, безумовно, це батьки дітей (представники батьківських комітетів шкіл тощо).

Мотивація участі у навчанні більшості учасників лежить на поверхні – це бажання убезпечити дітей від негативних наслідків ДТП.

Учасники на навчання залучались у такий спосіб:

1) Були офіційні домовленості з управлінням освіти міста, з адміністраціями шкіл, дитячих бібліотек, із керівництвом управління патрульної поліції та ювенальної превенції області. Завдяки цьому була змога співпрацювати з більшістю педагогічних колективів Кропивницького, обласною дитячою бібліотекою. Разом із патрульними поліцейськими було проведено низку навчань у населених пунктах області.

2) Попередньо робились оголошення в інтернеті, соціальних мережах, а також поширювалась інформація через партнерські організації та ЗМІ.

Фото 22

фото з архіву ГО «Агенція «Хмарочос». Представники поліції на майстерні з виготовлення флікерів.

Як проходило навчання (методологія, особливості)

Здебільшого навчання проводилось у форматі майстерень з виготовлення флікерів. Такі майстерні можуть одночасно охоплювати від 5 до 100 осіб. Під час таких майстерень учасникам надавалась інформація про способи посилення безпеки на дорозі з використанням флікерів, наочно демонструвалась їх ефективність, демонструвались різноманітні приклади флікерів. Часто використовувались презентації.

Після цього учасники вчилися виготовляти флікери власноручно. Вони виготовлялись у формі різних зрозумілих дітям образів (наприклад звірят). Матеріали для виготовлення можна було легко придбати у більшості канцелярських магазинів. Спеціальна світловідбивна плівка купувалась у спеціалізованого виробника. Після майстерні учасники забирали собі власноручно виготовлений флікер. Цей момент особливо подобався дітям, які брали участь у майстернях. Адже виготовлене власними руками ними цінується високо. Така модель проведення майстерень легка в мультиплікації. Якщо доросла людина взяла в ній участь, то вона легко зможе її повторити для своїх дітей, у шкільному класі, у бібліотеці тощо.

Окремий напрям – навчальні майстерні флікерів для дорослих, які потім проводять майстерні флікерів у своїх громадах, організаціях. Під час навчання амбасадори безпеки

отримували інструктажі, знайомилися з особливостями проведення майстерень для різних цільових аудиторій, навчалися організовувати діалог громадськості та поліції, поглиблювали свої знання про взаємодію поліції та громади.

Зазвичай навчання відбувалось у шкільних та бібліотечних аудиторіях. Також періодично у Кропивницькому проводились публічні майстерні, до яких могли долучитися всі охочі. За нагоди проводились майстерні у межах загальнономіських публічних заходів.

Тривалість майстерні для дітей – до 1 години, тривалість навчальної майстерні – 1,5 години.

За три роки дії безпекового напряму діяльності організації, у межах якого періодично проводились такі навчання, було охоплено приблизно 30 тисяч дітей і дорослих.

Оптимальна кількість учасників на майстерні – 20-25 осіб. На практиці кількість учасників коливалася від 5 до 100 осіб.

Учасникам, особливо дітям, подобався процес виготовлення різноманітних флікерів, створення їх різних форм, адже це творча діяльність, яка поєднується з практикою. Поки учасники творили, організатори мали нагоду детально розказати, як це працює, як ефективно використовувати флікери, актуалізувати їхні знання про правила безпечної поведінки як учасників дорожнього руху.

Результати — очікувані та неочікувані

Легкість дублікації моделі майстерень виготовлення флікерів, наочність та зрозумілість навчального матеріалу, актуальність проблеми, на вирішення якої спрямована ця діяльність – усе це разом сприяло формуванню мережі партнерських організацій, установ, людей, які просувають тему безпеки пішоходів та велосипедистів у своїх спільнотах. В області вже створено мережу агентів видимості або, як їх ще називають, амбасадорів безпеки.

Було створено соціальне підприємство з виготовлення світловідбивних брелків-олівців. Продаж таких флікерів допомагає нам створювати фонд для закупівлі матеріалів – фетру та плівки.

Завдяки ефекту мультиплікації за три роки проведення подібних майстерень на Кіровоградщині вдалося поінформувати про світлоповертальні системи захисту пішоходів та велосипедистів і при цьому забезпечити флікерами близько 30 000 дітей та дорослих.

Створилося широке коло партнерів серед навчальних закладів міста й області, бібліотечних установ і правоохоронних органів.

Агенція сталого розвитку «Хмарочос» на багатьох заходах презентує ідею світловідбивних елементів, проводить навчальні майстерні, і цю ініціативу поширюють у багатьох регіонах України, зокрема: у 2019 р. у рамках проекту «Давай зміни», що реалізовувався ГО «Відкритий простір» було проведено серію вуличних акцій з майстернями флікерів по всіх областях країни, які були учасниками проекту; Британська рада в Україні в рамках проекту «Активні громадяни» підтримала три проекти соціальної дії у межах своєї програми «Школа як осередок соціальної згуртованості та стійкості в громаді»; у Вознесенську ГО «Громадський фонд Вознесенська» втілює проект «Видимий, значить живий» в рамках конкурсу «Дій локально»⁴; у Луцьку у 2018 році після навчальної презентації «Будь видимим» стартувала

4 <http://voznvdii.tilda.ws/visible>

кампанія з безпеки «Світлодіти»⁵, яку втілює ГО «Принцип». У 2020 році було підтримано проєкт «Безпека для малюків», який втілює команда Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей ім. Т. Г. Шевченка за підтримки Програми «Активні громадяни» Британської ради в Україні у партнерстві з ГО «Агенція сталого розвитку «Хмарочос» та Відділом зв'язків з громадськістю УПП у Кіровоградській області, Управлінням ДСНС України у Кіровоградській області: один з компонентів проєкту – майстерні флікерів.

Майстерні флікерів стали активно використовувати як громадськість, так і поліція. До організаторів є багато звернень, і вони радо надають інструкції та дидактичні матеріали. Позитивним є підтримка безпекових ініціатив компанією «Пластикс Україна», яка надає безкоштовно світловідбивну плівку для майстерень.

Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо використання світлоповертальних елементів пішоходами:
cutt.ly/kyMoygf

Контактна інформація про організацію

Громадська організація «Агенція сталого розвитку «Хмарочос»

📍 м. Кропивницький, провулок Фісановича, 6

☎ +38 095 720 43 63

📘 [skyscraper.kr](https://www.facebook.com/skyscraper.kr)

✉ agency.skyscraper@gmail.com

Як створити флікер:
[fb.com/ireny.tkachenko/
posts/2854542847957825](https://fb.com/ireny.tkachenko/posts/2854542847957825)

Фото 23

фото з архіву ГО «Агенція «Хмарочос». Майстерня з виготовлення флікерів.

5 <https://cutt.ly/ethtxPN>

